

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Erzincan Law Review

Cilt/Vol: 27 Sayı/No: 2 Aralık/December 2023

Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanlığının Deniz Sınırlandırması Sürecinde İlgili Kıyılar ve İlgili Alan Kavramlarının Değerlendirilmesi

Evaluation of the Concepts of Relevant Coasts and Relevant Area in the Process of Maritime Delimitation of Exclusive Economic Zone and Continental Shelf

  Dr. Öğr. Üyesi Berkant AKKUŞ*

 10.60002/ebyuhfd.1356941

ÖZET

Uluslararası Adalet Divanı ve hakemlik mahkemeleri tarafından deniz alanlarının sınırlandırılmasında ilgili alan ve ilgili kıyılar kavramlarının kullanımı konusunda bir belirsizlik hakimdir. Münhasır ekonomik bölgenin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması sürecinde şeffaf, hakkaniyete uygun, öngörülebilir bir sonuca ulaşmak için ilgili alan ve ilgili kıyıların belirlenmesinde hangi kriterlere

* İstanbul Okan Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı.

Makale Bilgisi/Article Info: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received: 07.09.2023 | **Kabul/Accepted:** 23.11.2023.

Bu makale, intihal programında taranmış ve iki (kör) hakem incelemesinden geçmiştir. This article was submitted in a plagiarism program and reviewed by two (blind) referees.

Atf/Cite as: Berkant Akkuş, “Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanlığının Deniz Sınırlandırması Sürecinde İlgili Kıyılar ve İlgili Alan Kavramlarının Değerlendirilmesi”, EBYÜ-HFD, C. 27, S. 2, Aralık 2023, s. (167-216).

Bu makale **Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası** lisansı ile lisanslanmıştır.

ihtiyaç duyulduğu netleştirilmelidir. Bu makale, ilgili alan ve ilgili kıyıların belirlenmesi sürecini içeren içtihatları inceleyecektir. İçtihatlardaki farklı yaklaşımlar analiz edilerek, eleştirel bir bakış açısıyla ön ve yarıçapsal iz düşünüm, potansiyel hak sahiplikleri, denize doğru uzanma kavramları incelenecektir. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku, açık ve net bir dizi hukuk kuralından oluşmamaktadır. Bu yüzden, ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesine yönelik yaklaşımın karar alma sürecinde aşırı bir yargısal öznelliğe yol açmaması için neler yapılabileceği bu makalede değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hakkaniyet İlkesi, Deniz Alanlarının Sınırlandırılması, Kıta Sahanlığı, Münhasır Ekonomik Bölge, İlgili Kıyıları, İlgili Alan, Deniz Hukuku.

ABSTRACT

There is ambiguity over the use of the concepts of relevant area and relevant coasts in maritime delimitation by the International Court of Justice and Arbitral Tribunals. In order to achieve a transparent, equitable and predictable outcome in the delimitation of the exclusive economic zone and continental shelf, it should be clarified which criteria are needed in order to determine the relevant area and the relevant coasts. This article will examine case law involving the process of determining the relevant area and the relevant coasts. Different approaches in the case law will be analyzed and the concepts of frontal and radial projection, potential entitlement, and seaward extension will be examined from a critical perspective. The law of maritime delimitation does not consist of a clear set of legal rules. Therefore, this article will assess what can be done to ensure that the approach to determining the relevant coasts and area does not lead to excessive judicial subjectivity in the decision-making process.

Keywords: The Equitable Principle, Delimitation of Maritime Areas, Continental Shelf, Exclusive Economic Zone, Relevant Coasts, Relevant Area, Law of the Sea.

GİRİŞ

Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) 2009 yılında Karadeniz Davası'nda verdiği kararda sınırlandırma yöntemini kapsamlı bir şekilde yeniden açıklamasının ardından,¹ mahkemeler ve hakemlik mahkemeleri karara bağlanan tüm deniz yetki alanlarının sınırlandırılması davalarında üç aşamalı yaklaşımı izlemişlerdir. Üç aşamalı yaklaşım doğrultusunda mahkeme tarafından ilk aşamada geçici bir eşit uzaklık çizgisi oluşturulmalıdır. İkinci aşamada geçici çizginin ayarlanmasını gerektiren herhangi bir

¹ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v Ukraine), Judgment, I.C.J. Reports 2009, s. 61.

ilgili durum olup olmadığı belirlenmelidir. Üçüncü aşamada ise eşit uzaklık çizgisinin ilgili kıyı uzunluklarının oranı ile her bir tarafa tahsis edilen ilgili deniz alanlarının oranı arasında önemli bir orantısızlığa yol açıp açmadığının kontrol edilmesi gerekmektedir. Mahkemeler hakkaniyet ilkesiyle tutarlı olduğundan üç aşamalı yaklaşımı benimsemişlerdir. Bu yaklaşım, sınırlandırmanın adalet ile iyi niyet ilkeleri üzerine kurulmasını sağlamaktadır ve hukuk kurallarının uygulanmasını gerektirmektedir.² Hakkaniyet ilkesi Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) 74 (1) ve 83 (1) maddelerinde yer almaktadır.³ Mahkemeler ve hakemler, Kıta Sahanelığı Sözleşmesi'nin 6. maddesinde belirtildiği üzere, eşit uzaklık çizgisini bir kural olarak kullanmak yerine bu ilkeye dayanmaktadırlar.⁴

Üç aşamalı yaklaşımın uygulanması sürecinde, ilgili kıyılar kavramı, bir davanın özel bağlamında bu bölgeler üzerindeki çakışan hak taleplerini neyin oluşturduğunu belirlemektedir.⁵ Ayrıca bu kavram, sınırlandırma

2 North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark), I.C.J. Reports, 1969, s. 3; Hakkaniyet ilkesinin kesin anlamı tartışmalı olmaya devam etmektedir. Hakkaniyet ilkesinin içtihat yoluyla gelişimi için: Robert **Kolb**, Case Law on Equitable Maritime Delimitation: Digest and Commentaries, Martinus Nijhoff, Leiden 2003.

3 United Nations Convention on the Law of the Sea, adopted 10 December 1982, entered into force 16 November 1994, 1833 UNTS 397. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin tam metnine ilgili internet sitesinden ulaşılabilir. "United Nations Convention on the Law of the Sea", https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf, E.T. 26.10.2023. Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı sırasında, deniz sınırlandırmasına ilişkin 7. Müzakere Grubunda yer alan bir grup, sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine uygun olarak, ilgili tüm koşullar dikkate alınarak ve uygun olduğunda hakkaniyete uygun bir çözüme götürecek her türlü yöntem kullanılarak gerçekleştirilmesini önermiştir. Renate **Platzöder**, Third United Nations Conference on the Law of the Sea: Documents Vol. IX, Oceana Publication, New York 1982, s. 397.

4 Convention on the Continental Shelf, adopted 29 April 1958, entered into force 10 June 1964, 499 U.N.T.S. 311. Kıta Sahanelığı Sözleşmesi'nin tam metnine ilgili internet sitesinden ulaşılabilir. "Convention on the Continental Shelf", https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf, E.T. 26.10.2023. BMDHS'nin hazırlık çalışmalarında sınırlandırmada kural olarak orta hat veya eşit uzaklık çizgisinin kullanılması gerektiği reddedilmiştir. Madde 74 (1) ve 83 (1)'in oluşturulma süreci için: Shabtai **Rosenne**/Myron **Nordquist**/Neal **Grandy**, United Nations Convention of the Law of the Sea 1982: A Commentary Vol. II, Martinus Nijhoff, Leiden 1993, s. 796.

5 Black Sea Case, § 78.

sürecinin üçüncü ve son aşamasında, her bir devletin kıyı uzunluğu ile sınırlandırma hattının her iki tarafına düşen deniz alanlarının oranlarında herhangi bir orantısızlık olup olmadığını kontrol etmek için kullanılmaktadır.⁶ İlgili kıyıların ve alanın belirlenmesi nihai sınırlandırma sonucunu önemli ölçüde etkilemektedir.

Uluslararası Adalet Divanı ve diğer uluslararası mahkemeler normatif olarak ilgili alan veya ilgili kıyılar kavramlarını tanımlamamışlardır. Bu makalede inceleneceği üzere, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin davalarda mahkemeler ilgili alan veya ilgili kıyılar kavramlarını belirlemek için farklı yaklaşımlar benimsemişlerdir. 1980'lerde mahkemeler kıta sahanlığının kıyılardan denize doğru uzantısını inceleme eğilimindedir. Daha sonraki davalarda mahkemeler iz düşümlere, orta hattın oluşturulmasına ve potansiyel hak sahipliklerine dayanmışlardır. Ayrıca, mahkemeler geçici bir hat oluştururken makro coğrafi durumu da dikkate almaktadırlar. Uluslararası mahkemeler ve hakemler, geçici bir orta hat çizgisine dayandığında veya bir belirleme yapmanın pratik olmadığı durumlarda, ilgili alanı belirlememişlerdir. Bu davalar incelendiğinde, ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesine ilişkin bir tutarlılık olmadığı görülmektedir. Bu tutarlılık eksikliği doğrultusunda nihai sonucun şeffaflığı ve öngörülebilirliği zayıflamaktadır. Böyle bir tutarsızlığın neden ortaya çıktığı ve bunun hukuki olarak haklı olup olmadığı sorularının cevaplanması gerekmektedir.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması işlemlerinde şeffaflık ve öngörülebilirlik eksikliği konusunda önemli akademik çalışmalar bulunmasına rağmen, ilgili kıyıların ve alanın tanımlanması konusuna yeterince dikkat çekilmemiştir. Örneğin, *Stephen Fietta ve Robin Clevery*'nin 2016 yılında yayınlanan Uygulama Rehberi, ilgili kıyıların ve ilgili alanın belirlenmesi sürecinde bazı tutarsızlıklar olduğunu kabul etmektedir. Ancak *Fietta* ve *Clevery* ilgili alanın belirlenmesinin kıyılardan iz düşümler üretilmesine dayandığını varsaymıştır ve diğer kriterlere hiç değinmemiştir.⁷

Alex Elferink genel kriterlerle ilgili olarak içtihadın iki yönlü bir bölünme gösterdiğini ileri sürmektedir. İlk ayırım Tunus/Libya'da⁸ tanımla-

6 Black Sea Case, § 78.

7 Stephen **Fietta**/Robin **Clevery**, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, Oxford University Press, Oxford 2016, s. 45.

8 *Continental Shelf (Tunisia v. Libya)*, Judgment, I.C.J. Reports 1982, s. 18.

nan kriterlere dayanmaktadır. İkinci ayırım ise Tunus/Libya’da tanımlananlardan farklı bir dizi yaklaşım arasındadır.⁹ İlk grupta Karadeniz Davası, Nikaragua/Kolombiya,¹⁰ Bangladeş/Hindistan¹¹ ve Bangladeş/Myanmar yer almaktadır.¹² *Elferink*’in içtihat hukukunun tutarlı bir yaklaşım geliştirmedığı sonucu doğru bir yaklaşımdır.¹³ Belirtilen davalar arasında kayda değer farklılıklar bulunduğu ise inkâr edilemez. *Elferink*’in makalesi, Tunus/Libya (denize doğru uzantıya dayanan), Karadeniz Davası (iz düşümlere dayanan) ve Nikaragua/Kolombiya (potansiyel haklara dayanan) davalarının gerekçeleri arasında ayırım yapmamış görünmektedir. Ayrıca, *Elferink* tarafından tanımlanan iki grup arasındaki fark nitelik ile ilgili değildir. İki grup arasındaki ayırım, bir süreç içerisindeki durumların yansımaları olarak görünmektedir.

Massimo Lando da 2019 yılında yayınlanan *Maritime Delimitation as a Judicial Process* adlı kitabında ilgili alanın belirlenmesindeki tutarsızlıklara dikkat çekmektedir.¹⁴ *Lando*’nun ilgili kıyının belirlenmesinin tamamen objektif kriterlere dayanmadığı yönündeki iddiası oldukça haklıdır.¹⁵ Ancak uluslararası mahkemelerin eşit uzaklık hattını kontrol eden en uzak noktaları ilgili noktanın sonu olarak seçmesinin düşünülebilir olduğu yönündeki değerlendirmesi, bu uygulamayı pragmatik bir bakış açısıyla değerlendirmek mümkün olsa da, karar metinleriyle tutarlı görünmemektedir.

-
- 9 Alex **Elferink**, “Relevant Coasts and Relevant Area”, *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*, Editörler, Alex Elferink/Tore Henriksen/Signe Busch, Cambridge University Press, Cambridge 2018, s. 177.
 - 10 *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, Judgment, I.C.J. Reports, 2012, s. 624.
 - 11 *Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India*, Award of 7 July 2014, PCA Case no. 2010-16.
 - 12 *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar)*, Judgment of 14 March 2012, ITLOS Reports 2012, s. 1.
 - 13 **Elferink**, s. 197.
 - 14 **Massimo Lando**, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, Cambridge University Press, Cambridge 2019, s. 34.
 - 15 **Lando**, s. 44.

Bu konudaki araştırma eksikliğini tamamlamak amacıyla bu makale, deniz alanlarını sınırlandırma davalarında ilgili kıyılar ve ilgili alan kavramlarının ifade edilmesini, gerekçelendirilmesini ve belirlenmesini inceleyecektir. Bu kavramların belirlenmesine yönelik kriterlerdeki farklılıkların hakkaniyet ilkesi ışığında kabul edilebilir olup olmadığı değerlendirilecektir.

I. İLGİLİ KİYILARIN VE ALANIN TESPİTİNİ ETKİLEYECEK BAŞLICA UNSURLAR

İlgili kıyılar ve ilgili alan ile ilgili içtihadın bir analizini yapabilmek için, bu makalenin dayandığı varsayımların ifade edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bu makale denizcilik haklarının temelini ve deniz alanlarının sınırlandırmasının niteliğinin ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesini etkileyen başlıca unsurlar olduğunu öne sürmektedir.

A. Sınırlandırma Sürecinde Ek Bir Aşama - İlgili Kıyıların ve İlgili Alanın Tanımlanması

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunun merkezinde hiç şüphesiz coğrafya yer almaktadır. Kara denize hakimdir. Devletler, bir kıyı şeridinde sahip oldukları için deniz yetki alanları üzerinde hak sahibidirler ve bu deniz yetki alanlarının kapsamı genel olarak bu kıyı boyunca uzanan esas hatlardan ölçülür. Benzer hususlar devletler arasındaki deniz sınırlarının belirlenmesi için de geçerlidir. Ancak bu durumda, sadece bir kıyı devletinin deniz alanının denize doğru uzayan sınırlarının belirlenmesi yeterli değildir. Deniz alanlarının sınırlandırılması, ilgili devletlerin kıyıları ile sınırlandırmanın etkileneceği deniz yetki alanı arasındaki ilişkinin belirlenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, içtihat hukuku ilgili kıyılar ve ilgili alan kavramlarını geliştirmiş ve uygulamıştır. Ancak, içtihatlar bu açıdan tutarlı değildir. Örneğin, bazı davalar ilgili alanı tanımlamaktan kaçınmış veya sadece genel terimlerle tanımlamışken, diğer davalar coğrafi koordinatlarla tanımlanan sınırlara veya belirli noktalara atıfta bulunarak kesin terimlerle tanımlamıştır.

İlgili kıyılar ve ilgili alan kavramları üç amaca hizmet etmektedir. İlk olarak, ilgili kıyılar ve ilgili alan, sınırlandırma sürecinde dikkate alınması gereken kıyıların ve taraflar arasındaki sınırlandırmanın etkilenmesi gereken alanın belirlenmesine hizmet etmektedir. İkinci olarak, tarafların ilgili kıyıların uzunlukları arasındaki bir eşitsizlik, geçici sınırlandırma hattının ayarlanmasını haklı çıkaran ilgili bir durum teşkil edebilmektedir. Üçüncü olarak, ilgili kıyı ve ilgili alan, bir davanın ilgili koşullarının değerlendirilmesinden sonra ortaya çıkan sınır çizgisinin hakkaniyete uygun

bir çözüme yol açıp açmadığını değerlendirmek için kullanılmaktadır. İlgili alan teriminin yanında başka terimler de kullanılmıştır. Bu yaklaşım, ilgili alan kavramını çevreleyen belirsizliği yansıtmaktadır. İlgili alanın yanı sıra, içtihat hukuku sınırlandırmanın gerçekleştiği daha geniş bir coğrafi çerçeveyi de tanımlayabilir. İchtihat hukuku zaman zaman ilgili alanı, üçüncü bir devletin menfaatinin bulunduğu bir alana veya taraflardan biri ile üçüncü bir devlet arasındaki bir sınıra atıfta bulunarak tanımlamıştır.¹⁶

İlgili kıyı ve ilgili alan kavramları, deniz sınırlandırma hukukundaki diğer kilit kavramlar gibi, içtihat hukukundan kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, Cenevre Sözleşmeleri'nin sınırlandırma hükümlerinin taslak raporlarının, ilgili kıyı kavramının daha sonraki gelişimi için tohumlar içerdiği söylenebilir. Uluslararası Hukuk Komisyonu'ndaki tartışmalar sırasında, eşit uzaklık çizgisinden kopuşun, kıyının istisnai yapısı ve adaların varlığı nedeniyle haklı görülebileceği öne sürülmüştür.¹⁷ 1958 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'nda, adaların sınırlandırma sürecindeki rolüne ilişkin bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Sürekli bir kıta sahanlığı üzerinde anakaranın karasularının ötesinde bulunan çok küçük adaların eşit uzaklık çizgisinin belirlenmesinde dikkate alınmasına gerek yoktur. Genel bir kriter olarak, adaların kendi değerlerine göre ele alınması önerilmiştir.¹⁸ Bu referanslarla ilgili olarak birkaç noktaya dikkat çekilmelidir. Kıyıda neyin istisnai bir biçim oluşturduğunun belirlenmesi, söz konusu kıyının daha geniş bir bağlamda değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu değerlendirme, ilgili devletin kıyılarını incelemeyi kapsar ya da o kıyının bir veya daha fazla başka devletin kıyılarıyla ilişkisini incelemek anlamına gelmektedir. Adalara yapılan atıflar benzer şekilde genel nitelikte olsa da, sınırlandırma sürecindeki rollerini değerlendirmek için kullanılan kriterlerden birinin adaların büyüklüğü olduğu görülmektedir. Daha özel olarak, denizcilik haklarının kıyı tarafından üretildiği göz önüne alındığında, bu kriter kıyı uzunluklarına bakmayı gerektirmektedir. Çok küçük adalara yapılan muamelenin anakara kıyılarının varlığı bağlamına yerleştirilmiş olması, adalara atfedilecek ağırlığın değerlendirilmesinin karşılaştırmalı bir egzersiz olduğunu ve hem adaya hem de sınırlandırma sürecine dahil olan diğer kıyılara bakmayı gerektirdiğini göstermektedir.

16 Malcolm **Evans**, *Relevant Circumstances and Maritime Delimitation*, Oxford University Press, Oxford 1989, s. 125.

17 *Yearbook of the International Law Commission* 1953, Vol. I, 216, s. 82.

18 Statement by the UK, United Nations Conference on the Law of the Sea; Official Records (A/CONF.13/37), Vol. VI, 93, s. 3.

İstisnai kıyı biçimlerinin veya adaların eşit uzaklık hattı üzerindeki etkisini belirleyen bu açıklamaların yapıldığı bağlam, bu açıklamaların altında yatan varsayımı ortaya koymaktadır. Uluslararası Hukuk Komisyonu ve BMDHS'ndeki tartışmaların da gösterdiği gibi, bir sınırlandırma sonucunun hakkaniyete uygun olmasını garanti altına almak için belirli durumlarda eşit uzaklık çizgisinden ayrılmak gerekebilir.¹⁹

Uluslararası mahkemeler şimdiye kadar sınırlandırma sürecinin ilk aşamasında eşit uzaklık hattının çizilmesinden önce bir ön adım olarak ilgili kıyıyı ve ilgili alanı belirlemişlerdir. Gana/Fildişi Sahili kararında Özel Daire, ilgili kıyının ve ilgili alanın belirlenmesini sınırlandırmanın ilk aşamasının bir parçası olarak görmüştür; zira geçici eşit uzaklık çizgisinin inşasındaki ilk adımın, denizdeki iz düşümünün çakıştığı tarafların kıyılarının belirlenmesi olduğunu belirtmiştir.²⁰ Bununla birlikte, sınırlandırmadaki merkezi işlevi nedeniyle, ilgili kıyı ve ilgili alanın belirlenmesinin sınırlandırmada tam teşekküllü bir ilk aşama olarak görülmesi arzu edilir görünmektedir. Karadeniz Davası'ndan bu yana, devletler yazılı ve sözlü sunumlarının tüm bölümlerini ilgili kıyıya ve ilgili alana ayırmışlardır. Benzer şekilde, uluslararası mahkemeler kararlarının tüm bölümlerini ilgili kıyı ve ilgili alanın belirlenmesine ayırmışlardır. Bu tür bir tanımlamanın sınırlandırma sürecinin ilk aşamasını oluşturduğunu kabul etmek, uygulamada zaten gerçekleşmiş olan bir gelişmeyi değerlendirmekten başka bir şey olmayacaktır.

Evans 2018'de yazdığı makalede, ilgili kıyı ve ilgili alanın esas olarak sınırlandırma sürecinin ikinci aşamasında belirgin bir kıyı uzunluğu eşitsizliğinin varlığını tespit etmek ve bu sürecin üçüncü aşamasında orantısızlığın olmadığını değerlendirmek için yararlı olduğunu savunmuştur. Karadeniz Davası'nda UAD'nın ilgili kıyıya ve ilgili bölgeye sürecin en başında ek bir *a priori* rol verdiği açıktır.²¹ Ancak bu karar anlamsız olduğu kadar dikkat çekicidir, çünkü hem ilgili kıyı hem de ilgili alan rutin olarak ilgili koşullar olarak anlaşılmıştır. Ancak standart bir sınırlandırma sürecinin kabul edilmesinin ardından yaşanan gelişmelere bakıldığında bu

-
- 19 Alex **Elferink**, *The Law of Maritime Boundary Delimitation: A Case Study of the Russian Federation*, Martinus Nijhoff, Dordrecht 1994, s. 20.
- 20 *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary (Ghana v. Cote d'Ivoire)*, Judgment of 23 September 2017, ITLOS Reports 2017, § 361.
- 21 Malcolm **Evans**, "Relevant Circumstances", *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*, Editörler, Alex Elferink/Tore Henriksen/Signe Busch, Cambridge University Press, Cambridge 2018, s. 222.

görüŖün tamamen haklı olmadığı görölmektedir. Bu yorum metodu, ilgili koŖulların vaka bazında uygun sınırlandırma yöntemini gösterme işlevine sahip olması halinde doğru olacaktır. Bununla birlikte, standart üç aşamalı sınırlandırma sürecinde ilgili koŖullar, geçici bir eşit uzaklık çizgisinin ayarlanmasını haklı çıkarma işlevine sahiptir. Buna ek olarak, ilgili kıyı ve ilgili alanın sürecin sadece ikinci ve üçüncü aşamaları üzerinde değil, aynı zamanda birinci aşaması üzerinde de etkileri vardır, çünkü uluslararası mahkemeler geçici bir eşit uzaklık hattı oluşturmak için uygun temel noktaları ilgili kıyı üzerinde seçerler. İlgili kıyı ve ilgili alanın klasik bir ilgili koŖul olarak tanımlanmasının anlaşılması tam olarak ikna edici görünmemektedir.

İlgili kıyı ve ilgili alanın belirlenmesinin deniz sınırlandırmasında tam teşekküllü bir aşama olduğunun kabul edilmesi, deniz sınırlarının belirlenmesinde şeffaflığı artıracaktır. Ayrıca, hem Bangladeş/Myanmar kararında Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin hem de Karayip Denizi ile ilgili olarak Kosta Rika/Nikaragua kararında UAD'nın gösterdiği, ilgili alanın belirlenmesini sınırlandırma sürecinin üçüncü ve son aşaması olan orantısızlık testine erteleme eğilimini de önleyecektir. UAD, Karayiplerle ilgili bölgeyi orantısızlık testi aşamasında belirlemiştir, çünkü kararın ilgili kıyıyı belirlediği bölümü, kararın üçüncü devletlerle ve üçüncü devletler arasındaki anlaşmaların etkisine karar verdiği bölümünden önce gelmiştir.²² Mahkeme, ilgili kıyıyı belirlemeden önce bu tür anlaşmaların uygunluğunu incelemiş olsaydı, geçici bir eşit uzaklık hattı çizmeden önce ilgili alanı belirlemiş olurdu. Mahkeme tarafından izlenen yapı, ilgili kıyının belirlenmesinden önce üçüncü devletlerle ve üçüncü devletler arasındaki anlaşmaların uygunluğunun incelenmiş olması halinde varılacak olan sonucun aynısına yol açmıştır. Bununla birlikte, bu ikinci yaklaşım daha mantıklı olurdu, çünkü mahkeme aslında 163-164. paragraflarda ilgili alanı tanımlamışken, kararın 115-122. paragraflarında ilgili alan başlıklı bir bölümün tanımlanmamış olmasını önlerdi. Kosta Rika/Nikaragua kararından farklı olarak, Bangladeş/Myanmar kararında Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin orantısızlık aşamasında ilgili alanı tespit etmesi için herhangi bir neden görünmemektedir. Uluslararası mahkemeler, ilgili kıyı ve ilgili alanın belirlenmesinin sınırlandırma sürecinin ilk ve tam teşekküllü aşamasını oluşturduğunu kabul etselerdi, deniz sınırlandırma kararının mantığındaki bu sıçramalardan kaçınılabildi.

22 Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Judgement, I.C.J. Reports 2018, s. 120.

İlgili kıyının ve ilgili alanın belirlenmesi karmaşık bir işlemdir ve bu işlem gerçekleştirilirken çok sayıda husus devreye girer. Bu işlem deniz yetki alanlarında hak esasına tabi olmakla birlikte, uluslararası mahkemeler bu konuda bir ölçüde takdir yetkisi kullanmaktadır. Sınırlandırma sürecinde ilgili kıyıyı ve ilgili alanı belirlemek için sağlam bir yöntem esastır. İlk olarak, uluslararası mahkemeler ilgili kıyı üzerinde eşit uzaklık çizgisi oluşturmak için temel noktaları seçerler. İkinci olarak, ilgili kıyı ve ilgili alan çerçevesinde uluslararası mahkemeler ilgili koşulların varlığını tespit eder. Üçüncü olarak, orantısızlık, ilgili kıyı uzunluğunun ilgili alanın her bir devlete ait kısmına oranının karşılaştırılmasını gerektirir.

İlgili kıyı ve ilgili alanın belirlenmesinin deniz sınırlandırma uyumsuzlukları üzerinde önemli etkileri vardır. Sınırlandırma sürecinin öngörülebilirliğini artırmak için, bunların belirlenmesi mümkün olduğunca objektif bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Deniz yetki alanlarında var olan hak esası ile bağlantı, ilgili kıyı ve ilgili alanın belirlenmesinde önemli ölçüde objektiflik elde edilmesini kolaylaştırır. Bununla birlikte, uluslararası mahkemelerin bu konuda sahip olduğu takdir yetkisini tamamen ortadan kaldırmak zor ve hatta belki de istenmeyen bir durum gibi görünmektedir. Büyük sınırlandırmanın yapılabileceği çeşitli coğrafi ortamlar uluslararası mahkemelerin her davayı kendi esasına göre değerlendirmesini gerektirir, özellikle de ilgili alanın belirlenmesi ile ilgili olarak. Bu takdir yetkisi, yine de deniz yetki alanlarındaki hakların temelinde saygı göstermeli ve tutarsız bir şekilde uygulanmamalıdır.

B. Denizcilik Haklarının Temeli

İlgili kıyıların ve alanın belirlenmesi, denizcilik hakları ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Denizcilik hakları deniz alanlarının sınırlandırılması sürecini bir anlamda yönetmektedir. Sınırlandırma kriterleri ve yöntemleri, deniz yargı yetkisini yöneten hukuki kavramlara atıfta bulunularak belirlenmektedir.²³ Tunus/Libya Davası'nda Divan, kıyı ile kıyı açıklarındaki denizaltı alanları arasındaki coğrafi ilişkinin kıyı devletinin hukuki haklarının temelini oluşturduğunu belirtmiştir.²⁴ Kararda kıyının, kıyıya bitişik denizaltı alanları üzerindeki haklar için belirleyici unsur olduğu vurgulanmıştır.²⁵ Libya/Malta Davası'nda mahkeme, kıta sahanlığı

23 Prosper Weil, *The Law of Maritime Delimitation: Reflections*, Grotius, Cambridge 1989, s. 49.

24 Tunisia/Libya, § 73.

25 Tunisia/Libya, § 73.

üzerindeki hakların doğuş nedeninin kara parçası olmadığını belirtmiştir. Kıta sahanlığı üzerindeki haklar kara parçası üzerindeki egemenlikten kaynaklanmaktadır. Devletin ülkesel egemenliği ile belirli bitişik deniz alanları üzerindeki hakları arasındaki hukuki bağ, kıyısı vasıtasıyla kurulmaktadır. Mesafe ile ölçülen bitişiklik kavramı tamamen kıyı şeridine dayanmaktadır.²⁶ Bir sonraki bölümde incelendiği üzere, iz düşüm kavramı, tanımı gereği kara üzerindeki haklardan türetilen denizcilik hakkının, bir araç olarak kıyı vasıtasıyla hayata geçirildiği anlayışı nedeniyle ortaya çıkmaktadır.²⁷

Denizlerde çakışan yasal hak alanlarının belirlenmesi süreci, mahkemenin sadece coğrafi ve jeolojik koşulları değil aynı zamanda tarafların iddialarını da dikkate aldığı bir süreç olduğu unutulmamalıdır. Mahkemeler kıyı devletine, devletin hukuki olarak bölge üzerinde hak sahibi olmadığı bir deniz alanı tahsis edemez ve kıyı devletinin iddiası, hak sahipliğini belirlemek için kullanılan unsurlardan sadece birisidir. Kıta sahanlığı ile ilgili olarak, kıyı devletinin hakları etkin veyahut da geçici bir işgale ya da herhangi bir açık ilana bağlı değildir.²⁸ Bununla birlikte, kıyı devletinin alan üzerindeki hak iddiası, deniz yetkisinin belirlenmesine hizmet etmektedir. Örneğin, taraflardan biri bir anlaşmaya veya tek taraflı bir beyana dayanarak daha düşük bir pay talep edebilir. Ayrıca, başlı başına bir hak talebi olmasa da, kıta sahanlığının 200 deniz milinin ötesindeki dış sınırının belirlenmesi amacıyla Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'na bilgi sunulması ve Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'nun tavsiyelerine göre nihai ve bağlayıcı sınırların belirlenmesi de bu kapsamda sayılmaktadır.²⁹ Kıta sahanlığının aksine, bir kıyı devletinin deniz yetkisini tesis etmek için açıkça mühnasır ekonomik bölge talebinde bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla tarafların iddiaları ilgili alanın belirlenmesini etkileyebilmektedir.

Öte yandan, deniz alanlarının çakışmasının değerlendirilmesi, mahkemenin taraf devletlerin beyanlarından bağımsız olarak üstlendiği bir süreçtir; burada ilgili alan aslında taraflardan biri veya diğeri tarafından iddia

26 Continental Shelf (Libya v. Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985, s. 13.

27 Weil, s. 49.

28 Ümmühan Elçin Ertuğrul, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 1, 2017, s. 55.

29 Selami Kuran, Uluslararası Deniz Hukuku, 6. Bası, Beta Basım Yayın, İstanbul 2021, s. 347.

edilen alandan daha büyük olabilir. Dolayısıyla ilgili alan, tarafların iddialarının çakıştığı ihtilafli alandan kavramsal olarak farklıdır.³⁰

C. Deniz Alanlarını Sınırlandırmanın Niteliği

İlgili alanın belirlenmesi de deniz alanları sınırlandırmasının hukuki niteliğiyle doğrudan bağlantılıdır.³¹ Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda Uluslararası Adalet Divanı, sınırlandırmayı ilgili alanların paylaşılmasından veya birbirine yakın sektörlere bölünmesinden ayırarak deniz alanları sınırlandırmasını beyan edici bir süreç olarak nitelendirmiştir.³² Bunun nedeni, mahkemenin sınırlandırmanın yakınlık veya kıydan uzaklık kavramına göre değil, doğal uzantı kriterine göre yönlendirilmesi gerektiği görüşünü benimsemesidir.³³ Kıta sahanlığı üzerindeki hak, kıyı devletine özgü olduğundan, mahkemenin alanı sınırlandırmak için özel bir hukuki süreçten geçmesi veya özel hukuki işlemler yapması gerekmemektedir. Kıta sahanlığı üzerindeki hakkın varlığı ilan edilebilir ancak hakkın oluşturulmasına gerek bulunmamaktadır.³⁴ Henüz sınırlandırılmamış bir alanın paylaşılması kavramının, kıta sahanlığı hakkının temel kavramına oldukça yabancı ve tutarsız olduğu sonucuna varmak mümkündür. Buna göre, sınırlandırma süreci esasen, etkilenen devletlerden birine veya diğerine ait olan alanlar arasında bir sınır çizgisi çizmekten ibarettir.³⁵ Bu yaklaşıma göre, ilgili kıyılar ve alan, bölünmeye tabi bir alan veya sınırlandırılmamış alan, deniz alanlarının sınırlandırılması süreciyle kavramsal olarak ilgisizdir.

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nın ardından, deniz alanlarının sınırlandırılmasına yönelik beyan edici yaklaşım yerini kurucu yaklaşıma bırakmıştır. Kurucu yaklaşıma göre mahkemenin rolü, ihtilaf konusu kıta sahanlığının hangi kısmının hangi iddia sahibi devlete ait olduğunu belirlemektir. Kurucu yaklaşımın tercih edilmesinin başlıca nedenlerini sırala-

30 **Fietta/Cleverly**, s. 47.

31 Yoshifumi **Tanaka**, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, Hart, London 2019, s. 15.

32 *North Sea Continental Shelf*, § 18.

33 **Kolb**, s. 35.

34 *North Sea Continental Shelf*, § 19.

35 *North Sea Continental Shelf*, § 20.

mak gerekirse; ilk olarak, kıta sahanlığının doğasına dayalı olarak paylaşılmasının belirlenmesindeki pratik zorlukların varlığıdır.³⁶ İkinci olarak, kıta sahanlığı üzerindeki denizcilik hakkının hukuki temelini fiziksel doğal uzantı kavramından hukuki mesafe kavramına kayması durumudur.³⁷ Üçüncü neden ise BMDHS kapsamında tek kriteri esas hat çizgisine olan uzaklık olan münhasır ekonomik bölge kavramının ortaya çıkmasıdır.

Prosper Weil'in sözleriyle, sınırlandırma artık bundan böyle her bir devlete ait olacak alanın yeni baştan tanımlanması amacını taşımaktadır.³⁸ Kurucu yaklaşım benimsendiğinde, BMDHS'nin 74 (1) ve 83 (1) maddelerinde yer alan hakkaniyet ilkesi ile birleştiğinde, bir mahkemenin sınırlandırmaya tabi olan alanı belirlemesi ve uygun gördüğü şekilde ilgili alanı ve kıyıları belirlemek için herhangi bir yöntemi kullanması gerekmektedir.

Bu makale ilk olarak, ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesine ilişkin kriterlere odaklanacaktır. İkinci olarak, denizcilik hakkının niteliği incelenecektir. Sınırlandırma sürecinin ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesiyle ilgisine özellikle dikkat edilerek, deniz alanlarını sınırlandırma davalarından bir seçki incelemeye tabi tutulacaktır. Bu makale, ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesi sorunundan ayrı olarak ele alınması gereken adaların etkilerine değinmeyecektir.

D. İçtihat Hukukunun Gelişimi

1. İlgili Kıyıların Denize Doğru Uzanması-Tunus/Libya

1978'de Divan'a bildirilen bir özel anlaşma ile Divan'dan, Tunus ve Libya Arap Cemahiriyesi arasında her birine ait kıta sahanlığı alanlarının sınırlandırılmasında hangi uluslararası hukuk ilke ve kurallarının uygulanacağını belirlemesi istenmiştir.

Her iki tarafın da kara topraklarının doğal uzantısı olarak deniz yatağının belirli bölgeleri üzerindeki iddialarını desteklemeye çalıştıkları jeoloji, fiziki coğrafya ve deniz tabanı topoğrafyası temelli argümanları ve kanıtları değerlendirdikten sonra Divan, 24 Şubat 1982 tarihli bir kararla, iki ülkenin ortak bir kıta sahanlığına bitişik olduğu ve bu nedenle sınırlandırma amacıyla fiziksel kriterlerin yardımcı olamayacağı sonucuna var-

³⁶ Weil, s. 27.

³⁷ Kolb, s. 36.

³⁸ Weil, s. 47. Weil bu operasyonu uzvun kesilip çıkarılması olarak ifade etmiştir.

mıştır. Bu nedenle, hakkaniyet ilkeleri bu terimin soyut olarak yorumlanamayacağını, sadece hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için uygun olabilecek ilke ve kurallara atıfta bulunduğunu vurgulamıştır ve tahsis edilen alanlar ile ilgili kıyı şeritlerinin uzunlukları arasında makul bir orantılılığın sağlanması gerekliliği gibi belirli faktörler tarafından yönlendirilmesi gerekmiştir.

Divan, eşit uzaklık yönteminin uygulanmasının, davanın özel koşullarında, hakkaniyete uygun bir sonuca yol açamayacağını tespit etmiştir. Sınırlandırma çizgisinin izleyeceği rotaya ilişkin olarak, iki kısım ayırt etmiştir: Kıyıya yakın bir yerde, deniz sınırına ilişkin bazı tarihsel mutabakat kanıtlarını dikkate alarak, sınırlandırma çizgisinin (Ras Adjir sınır noktasından başlayarak) kuzey-doğu yönünde yaklaşık 26°'lik bir açıyla ilerlemesi gerektiğini açıklamıştır; denize doğru ilerledikçe. Tunus kıyılarının Gabes Körfezi'nin kuzeyinde yön değiştirmesini ve yarı etki atfedilen Kerkennah Adaları'nın varlığını dikkate almak için sınır çizgisinin 52°'lik bir kerterizle doğuya doğru yönelmesi gerektiğini vurgulamıştır.

İlgili alanın belirlenmesine ilişkin genel kriterler ilk olarak Tunus/Libya Davası'nda kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin olarak açıkça ele alınmıştır. Her iki devlet de 1958 tarihli Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne taraf değillerdir ve dava BMDHS kabul edilmeden önce karara bağlanmıştır. Bu nedenle, mahkeme genel uluslararası hukuk ilke ve kurallarına dayanmıştır. Bu davada taraflar, doğal bir uzantının her iki bölge için de ortak olduğu kıta sahanlığı konusunda anlaşmazlık içindedirler. Divan, böyle bir durumda, sınırlandırmanın fiziksel özelliklerin yanı sıra uluslararası hukuk kriterlerine göre yönetilmesi gerektiğine karar vermiştir.³⁹ Bu yaklaşımın tercih edilmesi, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda uygulanan beyan yaklaşımından bir sapmaya işaret etmektedir. Bir talebin diğerine tecavüz ettiği ihtilafli alanın, tüm bu alanın hem Libya kıyısı hem de Tunus kıyısı açıklarında yer aldığı düşünülebilecek kısmı olduğunu belirttikten sonra mahkeme, bir tarafın kıyılarının, coğrafi durumu nedeniyle diğer tarafın kıyılarının uzantısıyla örtüşmeyen herhangi bir kısmının denizaltı uzantısının mahkeme tarafından daha fazla değerlendirilmemesi gerektiğine karar vermiştir.⁴⁰ Sonuç olarak, Tunus'un kuzey kıyısı, kararın amaçları doğrultusunda ilgili kıyılar kavramının dışında bırakılmıştır.

³⁹ Tunisia/Libya, § 67.

⁴⁰ Tunisia/Libya, § 75.

Deniz dibi uzantısı kavramı, Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları'nda benimsenen fiziksel doğal uzantı kavramından ayırt edilmiştir.⁴¹ Tunus/Libya kararında mahkeme, doğal olgudan türetilmiş olsa da,⁴² deniz dibi uzantısı kavramını teamül hukuku ve devlet uygulamaları bağlamında incelenmesi gereken hukuki bir kavram olarak kabul etmiştir. Denize doğru uzantı kriterinin mahkeme tarafından benimsenmesinin nedeni, muhtemelen, Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı tarafından henüz yeni formüle edilmiş olan uzaklık ilkesi lehine doğal uzantı teorisini terk etmek istememesidir.⁴³ Tarafların tek bir kıta sahanlığı üzerinde ihtilafli olmaları da bu formülasyonu etkileme potansiyeline sahiptir. İlgili alanın buradaki rolü negatif bir roldür; ilgisi olmayan kıyıları değerlendirme dışında tutmak için kullanılmıştır. Mahkeme, ilk aşamada kuzey kıyısının önemsizliğini tespit etmenin ötesinde ilgili alanın kapsamını belirtmemiş, sınırlandırma için ilgili alanın deniz tarafındaki sınırlar için, bunların şu anda önemli olmadığını ve sadece orantılılık kriteri ile ilgili olarak değerlendirileceğini ve bunun için bu tür sınırların tanımlanması gerekeceğini belirtmiştir.⁴⁴

Orantılılık kriteri ile ilgili olarak mahkeme, hakkaniyetin tek mutlak gerekliliğinin benzerin benzerle karşılaştırılması olduğunu belirtmiştir.⁴⁵ Sonuç olarak mahkeme, dikkate alınacak alanın deniz sınırlarını belirlemiştir, ancak her iki kıyı için de aynı yaklaşımın benimsenmesi koşuluyla dış sınırların tam olarak nasıl çizileceğinin önemli olmadığını belirtmiştir.⁴⁶ Sığ Gabes Körfezi dahil edilirken, Kerkennah Takımadaları kıyıları da dahil olmak üzere deniz alanının batı kısmı hesaplamaya dahil edilmiştir.⁴⁷ İlgili alan ve kıyıların tanımı söz konusu olduğunda Tunus/Libya Davası'nın önemi konusunda herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır. Ancak sürecin ilk aşamasında ilgili alanın tam olarak tanımlanmaması ve so-

41 Nuno Marques **Antunes**, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of a Political Process*, Brill, Leiden 2003, s. 137.

42 Tunisia/Libya, § 43.

43 Jimenes de Arechaga, *Separate Opinion*, I.C.J. Reports, 1982, s. 100; Oda, *Dissenting Opinion*, I.C.J. Reports, 1982, s. 157.

44 Tunisia/Libya, § 75.

45 Tunisia/Libya, § 104.

46 Tunisia/Libya, § 130.

47 Judge Evensen, *Dissenting Opinion*, I.C.J. Reports, 1982, s. 278.

nuçta orantılılığın hesaplanması, ilgili alan kavramının belirsiz kaldığı anlamına gelmektedir. İlgili kıyıların ve alanın belirlenmesi, 2009'daki Karadeniz Davası'na kadar takip eden davalarda tutarlılıktan uzaktır. Bu davalar, ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesi, geçici hattın çizilmesi ve orantılılık testinin uygulanması için farklı kriterlere dayanmıştır.

2. Makro Coğrafi veya Bölgesel Yaklaşımlar

a. Maine Körfezi

25 Kasım 1981 tarihinde Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri, Maine Körfezi bölgesinde iki tarafın kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgelerini ayıran deniz sınırının sınırlandırılması sorununu Divan'a bildirmişlerdir. Yetkisini belirledikten ve sınırlandırılacak alanı tanımladıktan sonra, uyumsuzluğun kökenini ve gelişimini gözden geçirmiş ve konuyu yöneten uluslararası hukuk ilke ve kurallarını ortaya koymuştur.

Sınırlandırmanın, hakkaniyete uygun kriterlerin uygulanması ve bölgenin coğrafi yapısı ve diğer ilgili koşullar göz önünde bulundurularak, hakkaniyete uygun bir sonuç elde edilmesini sağlayacak pratik yöntemlerin kullanılması suretiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Divan tarafarca önerilen sınırlandırma çizgilerini reddetmiş ve kendisinden çizmesi istenen tek sınırlandırma çizgisi için uygulanabilir olduğunu düşündüğü kriterleri ve yöntemleri tanımlamıştır. Öncelikle coğrafi nitelikteki kriterleri uygulamış ve hem deniz yatağının hem de bitişik suların sınırlandırılması için uygun olan geometrik yöntemleri kullanmıştır. Sınırlandırma çizgisinin belirlenmesi açısından, ilk ikisi Maine Körfezi içinde ve üçüncüsü dışında kalan üç bölüm arasında ayırım yapılmıştır. İlk bölümle ilgili olarak, iki devletin kıyılarının deniz iz düşümlerinin çakışmasının eşit parçalara bölünmesini engelleyen özel bir durum olmadığı kanaatine varılmıştır.

Sınırlandırma çizgisi, taraflar arasında mutabık kalınan başlangıç noktasından başlar ve Elizabeth Burnu'ndan mevcut sınırın son noktasına kadar uzanan kıyı çizgisine dik olan çizgi ile bu sınırın son noktasından Sable Burnu'na kadar uzanan kıyı çizgisine dik olan çizginin oluşturduğu açının açıortayıdır. İkinci bölüm için, Nova Scotia ve Massachusetts kıyıları arasındaki yarı paralellik göz önünde bulundurularak, iki karşı kıyıya yaklaşık olarak paralel bir orta hat çizilmesi ve daha sonra (a) sınırlandırma alanına bitişik iki devletin kıyıları arasındaki uzunluk farkı ve (b) Nova Scotia kıyısındaki Seal Adası'nın varlığı dikkate alınarak düzeltilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Sınırlandırma çizgisi, yukarıda belirtilen açıortay ile kesiştiği noktadan Körfez'in kapanış çizgisine ulaştığı

noktaya kadar düzeltilmiş ortanca çizgiye karşılık gelir.

Üçüncü bölüm açık okyanusta yer alır ve düzeltilmiş orta çizginin bu çizgiyle kesiştiği noktadan Körfez'in kapanış çizgisine dik bir çizgiden oluşur. Bu son kesimin ucu taraflarca tanımlanan üçgenin içinde yer alır ve iki devlet tarafından talep edilen 200 millik bölgelerin çakıştığı son nokta ile çakışır.

Bazı davalarda, mahkemeler ve hakemler sınırlandırmayla ilgili alanı tespit etmek amacıyla geniş bir bakış açısını tercih etmektedirler.⁴⁸ Maine Körfezi Davası'nda, Daire'den kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgelerini ayıran tek deniz sınırının seyrine karar vermesi istenmiştir.⁴⁹ Davayı mahkemenin önüne getiren özel anlaşma, coğrafi kapsamını tanımlamadan yalnızca Maine Körfezi bölgesine atıfta bulunmuştur. Bu nedenle, Daire'nin kesin bir sınırlandırma yapmak için kapsamı daraltması gerekmiştir. Maine Körfezi karmaşık bir coğrafi durumu temsil etmektedir. Daire, batı tarafı boyunca Cod Burnu'nun bitişik koylarının uzandığı, doğu tarafının iç ucunda Fundy Körfezi'nin açıldığı ve dördüncü tarafın Atlantik Okyanusu'na açıldığı yerler dışında üç tarafı kara ile çevrili büyük, kabaca dikdörtgen bir girintiyi tanımlamak için ayrıntılı bir prosedürden geçmiştir.⁵⁰ Bu karar, kıyıların konfigürasyonunun ve özelliklerinin basitleştirilmiş iyi bir temsilinin bulunması yoluyla alınmıştır. Ancak Daire, coğrafi olguların kendi başlarına birincil ya da ikincil olmadığına ve böyle bir ayrımın zorunlu olarak öznel olan, bakış açılarına ve amaçlara göre değişebilen bir insani değer yargısı olduğuna karar vermiştir.⁵¹ Daire, ayrıca tarafların davada doğayı veya coğrafyayı yeniden şekillendirme girişimini de reddetmiştir.⁵²

Daire, sınırlandırma alanını belirlerken, kendisini Tunus/Libya'da kullanılan yöntemle sınırlandırmamıştır. Daire, teamül hukukunun, hakaniyete uygun bir çözüm bulmak gibi temel bir amaç doğrultusunda izlenecek kılavuz ilkeleri ortaya koyan yalnızca birkaç temel hukuki ilke

48 Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. the United States), Judgment, I.C.J. Reports, 1984, s. 165; John Cooper, "Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area", Ocean Development and International Law, C. 16, S. 1, 1986, s. 66.

49 Gulf of Maine, § 26.

50 Gulf of Maine, § 34.

51 Gulf of Maine, § 37.

52 Gulf of Maine, § 37.

sağladığını ve her deniz alanı sınırlandırma davasının kendine özgü olduğunu belirtmiştir.⁵³ Fundy Körfezi, Amerika Birleşik Devletleri kıyılarının uzantısıyla örtüşmemesine rağmen, Daire Fundy Körfezi kıyılarının iç kesimlerini de bölgenin bir parçası olarak kabul etmiştir.⁵⁴ Fundy Körfezi'nde karşılıklı iki kıyının da Kanada'ya ait olması nedeniyle, Fundy Körfezi'nin Maine Körfezi'nin bir parçası olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Bu doğrultuda, sınırlandırma alanındaki Kanada kıyılarının uzunluğunu hesaplamak amacıyla, bu kıyılardan yalnızca birini dikkate almak için geçerli bir neden de bulunmamaktadır.⁵⁵ Mahkeme bu davayı, Gabes Körfezi'ni ilgili kıyının bir parçası olarak kabul ettiği Tunus/Libya Davası ile karşılaştırmıştır.⁵⁶ Sonuçta iki devlet arasındaki orantılılık hesaplanırken Fundy Körfezi kıyı şeridi de dahil edilmiştir. Bu doğrultuda geçici hat kaydırmıştır.

Fundy Körfezi ile Gabes Körfezi arasında yapılan karşılaştırmanın mantıksız olduğu görülmektedir. Dahası, nispeten düz olan Gabes Körfezi'nin sığ dışbükeyliği, Fundy Körfezi'nin derin girintisi ile karşılaştırılabilir gibi görünmemektedir. Robert Kolb, Daire'nin Tunus/Libya'dan bile daha ileri gittiği, çünkü Fundy Körfezi'nin Daire'nin sınırlandıracağı alanın doğrudan bir parçası olmadığı yorumunda bulunmuştur.⁵⁷ Bununla birlikte, Maine Körfezi Davası'nda mahkeme, hakkaniyete uygun bir sonuç elde etmek için sınırlandırmaya tabi alanın belirlenmesinde liberal bir yaklaşım benimsemiştir.

b. Gine/Gine Bissau

Gine ve Gine-Bissau arasındaki anlaşmazlığın merkezinde açık deniz petrolü yer almaktadır. Mahkemeden 18 Şubat 1983 tarihli özel anlaşmada, uluslararası hukukun ilgili kurallarına göre karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı boyunca deniz sınırının rotasını belirlemesi talep edilmiştir. İki devletin kıyı şeridi, Gine-Bissau ve Senegal'in sınırı paylaştığı Roxo Burnu'ndan kuzeybatı/güneydoğu yönünde yaklaşık 350 mil boyunca uzanmaktadır. Bölgede alçak gelgitte bazı adalar kı-

53 Gulf of Maine, § 81.

54 Separate Opinion of Schwebel, I.C.J. Reports, 1984, s. 353.

55 Gulf of Maine, § 221.

56 Gulf of Maine, § 221.

57 Kolb, s. 266.

ayla birleşir; yüksek gelgitte ise alçak gelgit yükseltilerinin ortadan kalkmasıyla kıyı şeridinin yapısı tamamen değişir. Gine yüzölçümü bakımından daha büyük bir devlettir, ancak her iki ülke de, özellikle Gine-Bissau'nun değişen coğrafyası göz önüne alındığında, her bir kıyı şeridinin nasıl ölçüleceği konusunda hararetli tartışmalara girmiştir.

Gine/Gine Bissau Davası'nda hakemlik mahkemesi, iki taraf arasındaki eşit uzaklık çizgisinin belirlenmesine temel teşkil eden kıyıların tanımlanmasında da geniş bir yaklaşım benimsemiştir. Mahkeme, Gine Bissau açıklarındaki çok sayıda küçük adayı gözeterek, aynı zamanda Gine kıyı şeridinin dışbükey yapısını dikkate alarak, Senegal'deki bir noktayı kuzeye ve Sierra Leone'deki bir noktayı güneye bağlayarak kıyı çizgisinin genel yönünü ölçmüştür.⁵⁸ Mahkeme, doğanın yeniden şekillendirilmesinden ve yabancı ülkelerle kuşatılmış bölgelerin kesme etkisinden mümkün olduğunca kaçınılması gerektiğini kabul etmiştir.⁵⁹ Ancak taraflar sınırlandırma yöntemleri konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Tarafların görüşlerini değerlendiren mahkeme, kıyıların biçimini sadece iki taraflı değil bölgesel olarak ele alan bir çözüm benimsemiştir.⁶⁰ Mahkeme, kıyıların ayrı ayrı değil, birlikte incelenmesi gerektiğine karar vermiştir. Ayrıca Gine'nin Sierra Leone ve Gine Bissau tarafından çevrelenmiş bir orta ülke olması nedeniyle, daha güneydeki Sierra Leone'nin varlığı da dikkate alınmalıdır.⁶¹ Bu nedenle, mahkeme Batı Afrika'nın tamamına bakmayı içeren bir yöntem benimsemiştir ve Batı Afrika kıyı şeridinin şeklini genel olarak dikkate alacak bir çözüm aramıştır. Bu doğrultuda kısa bir kıyı şeridi yerine uzun bir kıyı şeridini dikkate almak gerekmektedir.⁶² Kıta sahanlığının nispeten küçük dalgalanmalarının sınırlandırmada kontrol edici bir faktör olduğu ise dikkate alınmamıştır, bunun yerine her bir deniz alanı sınırlandırmasının benzersiz olduğu gerçekliğiyle hareket edilmiştir. Bu nedenle, her bir davanın koşulları benzersizdir. Deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinin her bir bölgenin özellikleri incelenerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁶³

58 Delimitation of The Maritime Boundary (Guinea v. Guinea-Bissau), 19 RIAA 149 (1986), § 95.

59 Guinea/Guinea-Bissau, § 102.

60 Guinea/Guinea-Bissau, § 102.

61 Guinea/Guinea-Bissau, § 103.

62 Guinea/Guinea-Bissau, § 108.

63 Guinea/Guinea-Bissau, § 89.

c. Kanada/Fransa

Kanada/Fransa Davası'nda taraflar, Fransa'ya ait olan ancak Kanada ana karasının doğu kıyısı açıklarında bulunan küçük adalar olan Saint-Pierre ve Miqueron'dan kaynaklanan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Her iki taraf da ilgili alan olarak, Fransız adalarını çevreleyen Newfoundland ve Nova Scotia tarafından oluşturulan coğrafi çukurluğu tanımlamışlardır.⁶⁴ Taraflar, ilgili kıyıların uzunluğunda belirgin bir eşitsizlik olduğunu kabul etmişlerdir.⁶⁵ Bununla birlikte, taraflar uyumsuzluk alanına cepheli olarak kabul edilmesi gereken kıyıların belirlenmesinde farklılık göstermişlerdir.⁶⁶ İlgili kıyı şeritleri ve bunun sonucunda Kanada ve Fransa kıyı şeritlerinin oranları ile kıyıların karşılıklı veya bitişik olarak ilişkisi konusunda anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Mahkeme, adalar ile Newfoundland'in güney kıyısı arasındaki hâkim ve genel ilişki doğrultusunda, bu görüşü destekleyen tarihi kanıtları da göz önünde bulundurarak, Fransız adalarının Kanada kıyısına bitişik olduğuna karar vermiştir.⁶⁷

Bu üç davadaki yaklaşım, deniz alanı sınırlandırmasının bir inşa süreci olduğunu göstermektedir ve mahkemenin söz konusu davanın genel durumunu dikkate alma konusunda takdir yetkisine sahip olduğu varsayımına dayanmaktadır. Her bir davada mahkeme kıyı şeridinin yapısını ve genel coğrafyayı dikkate almıştır, ancak Uluslararası Adalet Divanı'nın Tunus/Libya'da yaptığı gibi kıta sahanlığının uzantısı ise incelenmemiştir.

3. Uzaklık Kriteri-Libya/Malta

Libya ve Malta arasındaki özel anlaşma ile 1982 yılında Divan'a sunulan bu dava, bu iki devletin her birine ait kıta sahanlığı alanlarının sınırlandırılması ile ilgilidir. Libya, argümanını desteklemek için doğal uzantı ilkesine ve orantılılık kavramına dayanmıştır. Malta, devletlerin kıta sahanlığı alanları üzerindeki haklarının artık kıyıda uzaklık kavramına tabi olduğunu, bunun da kıta sahanlığı alanları arasındaki sınırların belirlenmesinde eşit uzaklık yöntemine, özellikle de Malta ve Libya örneğinde olduğu gibi bu alanlar birbirinin tam karşısında yer alan devletlere ait ol-

64 Delimitation of Maritime Areas (Canada v. France), 21 RIAA 265 (1992), § 26.

65 Canada/France, § 33.

66 Canada/France, § 28.

67 Canada/France, § 35.

duğunda, öncelik verdiğini ileri sürmüştür. Mahkeme, devletlerin kıta sahanlığı alanları üzerindeki haklarına ilişkin hukuktaki gelişmeler ışığında, iki devlet arasındaki mesafe 400 milden az olduğunda (mevcut davada olduğu gibi) coğrafi veya jeofizik faktörlere bir rol atfetmek için bir neden olmadığını tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca, eşit uzaklık yönteminin kullanılmasının zorunlu olmadığını ve tek uygun sınırlandırma tekniği olmadığını da değerlendirmiştir. Mahkeme bir dizi hakkaniyet ilkesi tanımlamış ve 3 Haziran 1985 tarihli kararında bunları ilgili koşullar ışığında uygulamıştır. Kıyıların temel özelliklerini, uzunlukları arasındaki farkı ve aralarındaki mesafeyi dikkate almıştır. Bir devlete ait kıta sahanlığı ile kıyı şeridinin uzunluğu arasında aşırı bir orantısızlıktan kaçınmaya özen göstermiş ve belirli bir mesafe boyunca kuzeye doğru aktarılan bir orta hat çözümünü benimsemiştir.

Libya/Malta Davası'nda mahkeme, bölünecek alanı belirlemek için ilk kez uzaklığı bir kriter olarak kullanmıştır. Bu dava, deniz alanı sınırlandırmasının beyan niteliğini açıkça ortadan kaldırmaktadır. Dava deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinin insan yapımı karakterini onayladığı için dönüm noktası niteliğinde bir karardır. Deniz alanlarının sınırlandırılmasına yönelik bu yeni yaklaşım, bir çakışma alanının varlığını varsaymıştır. Bu nedenle mahkeme, kıta sahanlığının doğal uzantısının fiziksel olarak sona ermesinden ziyade yasal hakların örtüşmesine odaklanmaya başlamıştır. Bu gerekçeyle, iki karşıt devlet arasındaki kıta sahanlığını sınırlandırmak için uluslararası teamül hukukuna mahkeme tarafından dayanılmıştır⁶⁸ ancak kıta sahanlığını uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak, 200 deniz mili mesafe kuralına göre yeniden tanımlayan BMDHS dikkate alınmıştır.⁶⁹ Toprak altı, coğrafya veya jeoloji artık önemli olmadığında, iki devlet çakışan alan üzerinde eşit deniz haklarına sahip olacaktır. Bu nedenle, kıyıların biçiminden etkilenebilecek olan denizcilik hakları için kıyılardan iz düşüm esas alınacaktır.

Ancak mahkeme bu davada ilgili alanı belirtmemiştir. Bunun yerine mahkeme, sınırlandırmayla ilgili alanı coğrafi terimlerle tanımlamayı amaçlamadığını açıkça belirtmiştir.⁷⁰ Mahkeme sadece İtalya'nın genel anlamda hak iddia ettiği alanı hariç tutarak, kıta sahanlığı sınırlandırması

68 Canada/France, § 26.

69 BMDHS, Madde 76 (1).

70 Libya/Malta, § 14.

yapılması gereken alanı tanımlamıştır.⁷¹ Mahkeme, orantılılık unsurunu değerlendirmeye çalıştığı aşamada, ilgili alanı ve kıyıları belirleme sürecinden geçmemiştir, çünkü bu süreci uygunsuz hale getiren pratik zorluklar söz konusudur.⁷² Bu tür zorluklar, coğrafi bağlamın ilgili kıyıların ve ilgili alanların tanımlanması için neredeyse her değişik biçimin seçilebileceği ve geniş ölçüde farklı sonuçlara yol açacak kadar kapsamlı olduğu durumları ifade etmektedir. Zorluklar sınırlandırma kararının gerçekte uygulanacağı alanda üçüncü devletlerin, bu davada ise İtalya'nın iddialarının varlığı nedeniyle sınırlı olduğu durumlarda daha belirgindir.

E. Orta Hattın Oluşturulması

1. Jan Mayen

16 Ağustos 1988 tarihinde Danimarka, Norveç'e karşı dava açmak üzere Divan Yazı İşleri Müdürlüğü'ne bir başvuruda bulunmuş ve bu başvuru ile Danimarka ve Norveç'in Grönland'ın doğu kıyısı ile Norveç'in Jan Mayen adası arasındaki sularda, her iki tarafın da yaklaşık 72.000 kilometrekarelik bir alan üzerinde hak iddia ettiği balıkçılık bölgelerinin ve kıta sahanlığı alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir uyuşmazlığı mahkemeye taşımıştır.

Danimarka, mahkemeden, Grönland'ın esas hattından ölçülen 200 deniz mili mesafede veya mahkemenin böyle bir hattın çizilmesini mümkün bulmaması halinde, uluslararası hukuka uygun olarak bu alanlara ilişkin tek bir sınır çizgisinin çizilmesini istemiştir. Norveç ise mahkemeden, ilgili iki alanın sınırlandırılması amacıyla orta hattın iki ayrı çizgisini oluşturduğuna karar vermesini istemiştir. Bu durumda söz konusu çizgiler çakışacak, ancak sınırlandırmalar kavramsal olarak farklı kalmaya devam edecektir. Norveç'in temel iddiası, Jan Mayen ve Grönland arasında, taraflar arasında yürürlükte olan anlaşmaların (1965 tarihli ikili Anlaşma ve 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi) etkisiyle zaten bir sınırlandırma tesis edilmiş olduğuydu; zira her iki belge de bir orta hat çizilmesini öngörmekteydi. Jan Mayen Davası'nda, hem Danimarka hem de Norveç 1958 Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne taraflardır ve bu nedenle Uluslararası Adalet Divanı, kara suları esas hat çizgisine dayalı geçici bir orta

⁷¹ Continental Shelf (Libyan Arab Jarnahiriya/Malta), Application to Intervene, Judgment, I.C.J. Reports 1984, s. 3.

⁷² Libya/Malta, § 74.

hat çizmiştir.⁷³ Jan Mayen Davası'nda hem kıta sahanlığı hem de münhasır ekonomik bölge sınırlandırmaya konu olurken, Divan, deniz alanı sınırlandırmasına ilişkin yargısal sürecin dağıtılmamış kazanç paylarına sahip olan bir alanın paylaşılmasını içermediğini belirtirken Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'na atıfta bulunmuştur.⁷⁴

İlgili kıyılar ve alan, orta hat çizgisi oluşturulduktan sonra mahkemenin orantılılık ilkesini değerlendirmesi bağlamında ele alınmıştır. Mahkeme, ilgili kıyıların uzunluğu ile eşit uzaklık yönteminin uygulanması doğrultusunda, bu yaklaşımların oluşturduğu deniz alanları arasındaki ilişkinin orantısız olduğu durumlar olduğunu kabul etmiştir. Hakkaniyete uygun bir çözüm sağlamak için bu durumun dikkate alınması mahkeme tarafından gerekli görülmüştür. Orantılılık ilkesinin pratikte uygulanması bazen üçüncü devletlerin taleplerinin varlığı veya hangi kıyıların ya da hangi alanların ilgili olarak değerlendirileceğinin yeterli hassasiyetle tanımlanmasındaki güçlükler nedeniyle karmaşık hale gelebilmektedir.⁷⁵ Mahkeme, Jan Mayen ve Grönland kıyılarının, incelenmekte olan geçici olarak çizilen orta hattın tam rotasını oluşturmadaki rolleri göz önünde bulundurularak, ilgili olarak ele alınmasının uygun olduğuna karar vermiştir.⁷⁶

Ardından, mahkeme iki devlet arasındaki farkı değerlendirmiştir. Danimarka, Grönland kıyılarından itibaren 200 deniz millik bir hak iddia etmektedir. Norveç, Jan Mayen Adası ile Grönland kıyıları arasındaki orta hattın sınırlandırma hattı olması gerektiğini savunmaktadır. Mahkeme, sınırlandırmaya tabi alanı üçe ayırmıştır. İlk olarak, çakışan hak talepleri alanı yani, Danimarka tarafından iddia edilen tek 200 deniz mili sınırlandırma çizgisi ve Norveç tarafından iddia edilen iki çakışan orta hat çizgisi ile sınırlanan alanı ifade etmektedir. İkinci olarak, çakışan potansiyel hak alanı, Danimarka tarafından iddia edilen 200 deniz millik hat ile Jan Mayen'in kuzeybatı kıyısındaki esas hattın 200 deniz mili uzaklıkta çizilene karşılık gelen bir hat arasındaki alanı ifade etmektedir.⁷⁷ Üçüncü olarak, sınırlandırma anlaşmazlığı ile ilgili alan, Danimarka tarafından Jan Mayen

73 Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), Merit, I.C.J. Reports, 1993, s. 38.

74 Jan Mayen, § 64.

75 Jan Mayen, § 65.

76 Jan Mayen, § 67.

77 Jan Mayen, § 20.

kıyıların uzunluğu ile karşılaştırma yapmak için kullanılan Grönland kıyı şeridinin kapsamını tanımlayan alandır.⁷⁸ Bu potansiyel hak örtüşmesi, geçici çizginin ayarlanmasını veya kaydırılmasını gerektiren durumlardan biri olarak değerlendirilmiştir.

Bu davada, karşıt talepler ve karşıt haklar arasındaki ilişkiye dair bakış açısının, hem örtüşen talepler alanının hem de örtüşen potansiyel hak alanının dikkate alınmasıyla elde edileceğini belirten mahkeme,⁷⁹ Danimarka'nın kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesi üzerindeki hak iddiasını azami ölçüde genişleten bir sınırlandırmadan kaçınmıştır. Grönland'ın doğu kıyısına tam olarak etki ettikten sonra geriye kalan alanı yalnızca Norveç'e atfetmek, Jan Mayen'in haklarına ve ayrıca hakkaniyetin taleplerine tamamen ters düşecektir.⁸⁰

Mahkemenin yaklaşımı kıyı uzunluğunun eşitsizliği göz önünde bulundurulduğunda orta hat çizgisinin kaydırılmasına yönelik oldukça karmaşık bir yaklaşımdır. Daha sonra ise hiçbir davada benzer bir yaklaşım benimsenmemiştir. Bu davada kullanılan kriterlerin orantılılığın değerlendirilmesi bağlamında ortaya çıktığına işaret etmek yeterlidir.

2. Guyana/Surinam

Bu dava, Guyana'nın Surinam ile olan deniz sınırının belirlenmesi ve Surinam'ın ihtilafli deniz bölgesinde uluslararası hukuku ihlal ettiği iddiasıyla ilgilidir. BMDHS'nin 74. ve 83. maddeleri uyarınca kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasına ilişkin olarak, mahkeme, Uluslararası Adalet Divanı ve hakemlik mahkemelerinin içtihatlarında, bu sürecin, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak için ilgili koşullar ışığında ayarlanabilecek geçici bir eşit uzaklık çizgisi ortaya koyarak başlaması gerektiği konusunda açık bir rehberlik bulmuştur. Her iki tarafın da beyanlarının aksine, mahkeme, geçici eşit uzaklık çizgisinin ayarlanmasını gerektiren ilgili koşulların bulunmadığını tespit etmiştir.

Guyana/Surinam Davası'nda Ek VII hakemlik mahkemesi, Uluslararası Adalet Divanı'nın Jan Mayen Davası'ndaki yaklaşımını takip ederek, geçici eşit uzaklık çizgisinin tamamını oluşturan tarafların kıyılarının ilgili

78 Jan Mayen, § 19.

79 Jan Mayen, § 59.

80 Jan Mayen, § 70.

olarak ele alınmasının mantıklı ve uygun göründüğüne karar vermiştir.⁸¹ Bu davada, mahkeme hem 200 deniz mili içindeki kıta sahanlığını hem de münhasır ekonomik bölgeyi sınırlandıran tek bir deniz sınırı belirlemek zorunda kalmıştır. Mahkeme neden Jan Mayen kararındaki yaklaşımı izlediğini tam olarak açıklamamıştır. Ancak bu davadaki coğrafi durum Jan Mayen Davası'ndan oldukça farklı olduğu için mahkemenin mantığı tartışmalı bir şekilde eleştiriye tabidir.⁸² Guyana/Surinam'da taraf devletler birbirlerine bitiştikirler, iki devletin kıyı şeridi nispeten düzdür ve bu kıyı şeritlerinin uzunluklarında önemli bir eşitsizlik bulunmamaktadır. Mahkemenin eşit uzaklık hattını kontrol eden kıyıları belirlerken pragmatik bir yaklaşım benimsediği açıkça grlmektedir. Kıyıdan iz düşümler gibi farklı bir kriter de aynı geçici çizgiyle sonulanabilirdi. Ancak, bu kararda kullanılan süreç özellikle şeffaf değildir.

F. İz Düşümler

1. Karadeniz Davası

16 Eylül 2004 tarihinde Romanya, Karadeniz'de iki devlet arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığının bir parçası olarak Ukrayna'ya karşı Uluslararası Adalet Divanı'nda dava açmış ve Yılan adasının sosyoekonomik bir önemi olmadığını iddia etmiştir. Adalar genellikle sınırlar devletlerin kendileri veya UAD gibi üçüncü bir tarafça belirlendiğinde dikkate alınır. Münferit koşullara bağlı olarak, adaların teorik olarak deniz alanları üzerindeki hak sahipliğinin belirlenmesinde tam, kısmi veya hiç etkisi olmayabilir. BMDHS madde 121 (3) uyarınca, kayalar deniz sınırlarının belirlenmesinde dikkate alınsa da, büyüklükleri ve konumları ışığında adaletsiz bozucu bir etkiye sahip olmaları halinde göz ardı edilebilir, dikkate alınmayabilir veya evrelenebilirler. Bu tür adalar göz ardı edilmese bile, sınırlandırma üzerindeki etkileri asgari düzeyde olabilir.

Romanya tarafında, UAD, Sulina setinin insan yapımı ucunun değil, karaya doğru olan ucunun eşit uzaklık ilkesi için temel alınması gerektiğine karar vermiştir. Mahkeme, bir setin limandan farklı bir işlevi olduğunu ve sadece liman inşaatlarının kıyının bir parçasını oluşturduğunu belirtmiştir. Ukrayna tarafında ise mahkeme, Yılan Adası'nın Ukrayna'nın kıyı yapısının bir parçasını oluşturmadığını tespit etmiş ve Yılan Adası'nı

81 In The Matter of An Arbitration (Guyana v. Suriname), Merit, 47 ILM 166 (2007), ř 352.

82 Guyana/Suriname, ř 350.

kıyının ilgili bir parçası olarak saymanın Ukrayna'nın kıyı şeridinde yabancı bir unsur aşılacak anlamına geleceğini; bunun da coğrafyanın yarımsal olarak yeniden şekillendirilmesi anlamına geleceğini açıklamıştır. UAD, Yılan Adası'nın bu davadaki sınırlandırma üzerinde, karasularının 12 deniz mili yayının rolünden kaynaklananlar dışında, hiçbir etkisi olmaması gerektiği sonucuna varmıştır.

Karadeniz Davası'nda Uluslararası Adalet Divanı, Tunus/Libya'da kullanılan ifade olan denize doğru uzantının aksine iz düşümlere dayanmıştır. Divan, başlangıçta, bir devletin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge hakkına sahip olmasının, kıyıların veya kıyı cephelerinin iz düşümü yoluyla karanın denize hakim olması ilkesine dayandığını belirtmiştir.⁸³ Ardından mahkeme, Romanya ve Ukrayna'nın kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge haklarını doğuran kıyıları, yani iz düşümleri çakışan kıyıları tanımlamak zorunda olduğunu, çünkü sınırlandırma görevinin, ilgili deniz alanlarını ayıran bir çizgi çizerek çakışan iddiaları çözmekten ibaret olduğunu belirtmiştir.⁸⁴

Bu dava bağlamında, taraflar Ukrayna'daki Karkinitsky Körfezi'nin ilgili kıyının bir parçası olarak dahil edilip edilmemesi gerektiği konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Romanya, Ukrayna kıyılarının iki alana ayrılması gerektiğini savunmuştur ve iki tarafın kıyılarının iz düşümlerinin çakıştığı alana ait olmayan deniz alanlarının sınırlandırma sürecinde dikkate alınmaması gerektiğini belirterek, Romanya'ya bitişik kıyının alanını sınırlandırma sürecinde hariç tutmuştur.⁸⁵ Buna karşılık Ukrayna, sınırlandırma amaçlarıyla ilgili kıyıların, birbiriyle örtüşen ve kesişen bir kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge için yasal bir hak oluşturan kıyıları olduğunu iddia etmiştir.⁸⁶ Daha sonra Romanya'nın kıyı şeridini değerlendirmesinin keyfi ve desteklenemez olduğu ön plana çıkmaktadır. Romanya'nın coğrafyayı yeniden şekillendirdiği iddia edilmiştir.⁸⁷ Ancak Ukrayna, Romanya'ya komşu kıyıların ilgili olarak dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle, Ukrayna tarafından her bir devletin iz

83 Black Sea Case, § 77.

84 Black Sea Case, § 77.

85 "Romania, Memorial", (9.22) <https://www.icj-cij.org/files/case-related/132/14697.pdf>, E.T. 31.08.2023.

86 "Ukraine, Counter-Memorial", (3.9) <https://www.icj-cij.org/files/case-related/132/14699.pdf>, E.T. 31.08.2023.

87 "Ukraine, Counter-Memorial", (3.13).

düşümleri sürece dahil edilmiştir. Mahkeme, kararında iki ilke belirlemiştir. İlk ilke, kararın denize, deniz yönündeki kıyı iz düşümlerinin deniz hak iddialarına yol açacak şekilde hâkim olmasıdır.⁸⁸ İkinci ilke ise kıyının, sınırlandırma amacıyla ilgili olarak kabul edilebilmesi için, diğer tarafın kıyısından gelen iz düşümlerle örtüşen iz düşümler oluşturması gerektiğidir.⁸⁹ Sonuç olarak, mahkeme Karkinitsky Körfezi'ni ilgili alanın dışında bırakmıştır çünkü Romanya'dan gelen iz düşüm Karkinitsky Körfezi'nden gelen iz düşümle örtüşmemektedir.

Karadeniz Davası'nda Tunus/Libya yaklaşımının takip edilip edilmediği dikkatli bir incelemeyi hak etmektedir. Karadeniz Davası'nda Uluslararası Adalet Divanı, kararında Tunus/Libya'ya atıfta bulunmuştur ve Elferink gibi yazarlar iki davanın sınırlandırma konusunda aynı yaklaşımı benimsediğini açıklamaktadırlar.⁹⁰ Ancak iki dava arasında alternatif bir yoruma olanak tanıyan önemli farklılıklar bulunmaktadır. İlk olarak, Karadeniz Davası'nda her iki devlet de BMDHS'ne taraftır ve mahkemeden kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölgeyi tek bir hatla sınırlandırması istenmiştir. Tunus/Libya'da, iddianın temeli, uluslararası hukuk kapsamında belirlenen kıta sahanlığının doğal uzantısının varlığıdır. Karadeniz Davası'nda ise iddianın temeli, kıta sahanlığının jeomorfolojik uzantının bir kıyı devletinin esas hat çizgisinden 200 deniz mili içerisindeki denizcilik haklarıyla ilgisiz olduğu BMDHS'nin 57. ve 76 (1) maddeleridir. Bu hükümler, bir mahkemenin jeolojik ve jeomorfik durumun yanı sıra taraf devletlerin iddialarını dikkate alınmaksızın, sadece kıyı şeridinin biçimine odaklanmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda, mahkemenin kıyı biçiminin birbiriyle örtüşen iz düşümler oluşturup oluşturmadığına karar vermesi gerekmektedir. İkinci olarak, Karadeniz Davası'nda mahkeme, sınırlandırma görevinin, ilgili deniz alanlarını ayıran bir hat çizerek çakışan iddiaları çözmekten ibaret olduğunu açıkça belirtmiştir.⁹¹ Bu da Tunus/Libya'dan önemli bir farklılık teşkil etmektedir.

2. Bangladeş/Myanmar

Bangladeş/Myanmar davasında, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nden iki devlet arasındaki üç deniz sınırını belirlemesi istenmiştir:

88 Black Sea Case, § 99.

89 Black Sea Case, § 99.

90 **Elferink**, s. 180.

91 Black Sea Case, § 77.

Karasuları sınırı, iki devletin münhasır ekonomik bölgeleri, kıta sahanlıkları arasındaki tek deniz sınırı ve tarafların esas hat çizgilerinden 200 mil ötesindeki kıta sahanlığı sınırı. BMDHS madde 76 (8) uyarınca onaylanmasından önce dış kıta sahanlığının sınırlandırılması söz konusu olduğunda, denize doğru uzantı veya deniz yetki alanları yerine iz düşüme dayanılması önemli bir fark yaratabilmektedir. Bir mahkeme veya hakem heyeti, ilgili alan ve kıyıları konusunda çok daha geniş bir yaklaşıma sahip olabilir. Geniş yaklaşımla vurgulanan iz düşüme dayalı olarak, belirlenmemiş dış kıta sahanlığının çakışan, üst üste binen bölgesinin ilgili alanın bir parçası olarak dahil edilebilmesidir. Bangladeş/Myanmar Davası'nda, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi ilgili kıyının diğer tarafın kıyılarıyla çakışan deniz iz düşümleri oluşturup oluşturmadığını değerlendirmiştir.⁹²

Mahkeme, Karadeniz Davası'na atıfta bulunarak, bu davanın mahkemenin Bangladeş/Myanmar'daki kararı için içtihat sağladığını belirtmiştir. Bu davada taraflar, Bangladeş kıyı şeridinin Meghna Nehri Halici'nin doğu ve batı kıyılarından oluşan bölümleri ile Myanmar kıyılarının Bhiff Burnu'ndan Negrais Burnu'na kadar uzanan bölümünün ilgili alanın bir parçası olarak dahil edilip edilmeyeceği konusunda ihtilaflıdır. Mahkeme her iki kesimin de dahil edilmesine karar vermiştir. Ancak ikinci kesimin dahil edilmesinin nedeni açık değildir.

3. Bangladeş/Hindistan

Bangladeş/Hindistan Davası'nda, taraflar Devi Ucu ile Sandy Ucu arasındaki bölümün ilgili kıyıları dahil edilip edilmeyeceği konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir.⁹³ Bangladeş, ilgili kıyıların bu kesimi de kapsadığını belirtmektedir, çünkü Hindistan'ın kıyısındaki iz düşümün Bangladeş'in kıyısından 200 deniz mili öteye uzanan iz düşümle çakıştığını iddia etmektedir.⁹⁴ Buna karşılık Hindistan, söz konusu kesimin körfezin başına değil güneydoğu yönüne baktığını iddia etmektedir.⁹⁵ Dahası, Devi Ucu

⁹² Bangladesh/Myanmar, § 198.

⁹³ Bangladesh/India, § 298.

⁹⁴ Bangladesh/India, § 289.

⁹⁵ Bangladesh/India, § 290. Bu durumda Hindistan, söz konusu çakışan iz düşümler alanının Bhiff Burnu'nun ötesindeki kıyıdan güneye doğru 200 deniz mili içinde kalan alanın tamamı olamayacağını ileri sürmüştür. Hindistan, Bhiff Burnu ile Negrais Burnu arasındaki kıyının ilgili alan olduğunu belirtmiştir. Kıyının ilgili kabul edilme gerekçesi ise Bangladeş sahiline doğru konumlanmasıdır.

ile Sandy Ucu arasındaki kıyıdan çizilen bir çizgi Bangladeş tarafından iddia edilen 200 deniz mili ötesindeki kıta sahanlığı alanıyla çakışsa da, aynı şey 200 deniz mili ötesindeki kıta sahanlığına da yansıyan Sandy Ucu'nun ötesindeki kıyı için de söylenebilir. Hindistan'a göre, bir noktayı diğerine tercih etmek için hiçbir neden yoktur ve Sandy Ucu'nun seçilmesi keyfidir.⁹⁶

Mahkeme, diğer tarafın kıyılarından gelen iz düşümlerle örtüşen ilgili kıyıları belirlemek için Karadeniz Davası'na atıfta bulunmuştur.⁹⁷ Hindistan kıyılarının, Bangladeş kıyıları tarafından oluşturulan iz düşümlerle herhangi bir örtüşme yarattığı ölçüde ilgili olduğunu belirtmiştir. Çakışmanın her iki kıyının 200 deniz milli içinde mi, her iki kıyının 200 deniz mili ötesinde mi yoksa birinin 200 deniz mili içinde ve diğerinin 200 deniz mili ötesinde mi gerçekleştiğine bakılmaksızın, kıyı konuyla açıkça ilgiliydi.⁹⁸ Mahkeme, Devi Ucu ile Sandy Ucu arasında, Hindistan kıyılarının doğrudan Bangladeş tarafından iddia edilen 200 deniz mili ötesindeki kıta sahanlığının iz düşümüne baktığına karar vermiştir.⁹⁹ Ayrıca, Sandy Ucu'nun güneyindeki bir noktadan kuzeydoğuya doğru çizilen yarıçapsal bir çizginin de Bangladeş kıyılarının 200 deniz mili ötesindeki iz düşümüyle çakışacağını kabul etmiştir.¹⁰⁰ Bir kıyı şeridi parçasının oluşturduğu iz düşümlerin ve kıyının genel yönüne dar bir açıyla çizilen bir çizginin artık o kıyının denize doğru iz düşümünü temsil ettiğinin söylenemeyeceği bir noktanın belirlenmesinde bir takdir marjı olsa da, üst üste binen iz düşüm kıyıdan neredeyse dik bir çizgide uzandığı için bu soru ortaya çıkmamıştır.¹⁰¹ Son olarak, mahkeme, Bangladeş kıyısı tarafından oluşturulan iz düşümlerle çakışacak şekilde çizilen bir çizginin, bu kıyının iz düşümünü temsil edip etmeyeceğini belirlemesine gerek olmadığına karar vermiştir çünkü taraflardan hiçbiri böyle bir çakışma iddiasında bulunmamıştır.¹⁰²

4. Gana-Fildişi Sahili

İki ülke arasındaki uyuşmazlık dört soru altında gruplandırılabilir. Bu

⁹⁶ Bangladesh/India, § 296.

⁹⁷ Bangladesh/India, § 299.

⁹⁸ Bangladesh/India, § 299.

⁹⁹ Bangladesh/India, § 300.

¹⁰⁰ Bangladesh/India, § 302.

¹⁰¹ Bangladesh/India, § 302.

¹⁰² Bangladesh/India, § 302.

sorular, (1) her iki ülke arasında deniz sınırlarına ilişkin zımni bir anlaşmanın mevcut olup olmadığı; (2) karasuları, münhasır ekonomik bölge ve 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığı için deniz sınırının ne olması gerektiği; (3) Gana'nın Jubilee ve TEN hidrokarbon projelerini geliştirerek Fildişi Sahili'nin egemenlik haklarını ihlal edip etmediği ve (4) Gana'nın Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin 83. maddesini ihlal edip etmediğidir. Sonuç olarak ortaya çıkan karar, büyük ölçüde Fildişi Sahili'nden ziyade Gana'nın çıkarlarına yönelmiştir. Her açıdan oy birliğiyle alınan kararda (1) taraflar arasında deniz sınırları konusunda önceden var olan zımni bir anlaşma olmadığı; (2) karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığını sınırlandıran tek bir eşit uzaklık çizgisi olduğu; (3) Gana'nın Fildişi Sahili'nin egemenlik haklarını ihlal etmediği ve (4) Gana'nın BMDHS'nin 83. maddesini ihlal etmediği tespit edilmiştir.

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi Özel Dairesi, Bangladeş/Myanmar'a atıfta bulunarak iz düşüm örtüşmesine dayandığı Gana/Fildişi Sahili Davası'nda 200 deniz milinin ötesinde deniz alanı sınırlandırmasını incelemiştir.¹⁰³ Özel Daire ayrıca, tek bir kıta sahanlığı olduğu için, 200 deniz mili içindeki ve ötesindeki iz düşümler arasında ayırım yapmak için bir temel görmediğine karar vermiştir.¹⁰⁴ Fildişi Sahili'nin Liberya sınırına kadar olan tüm kıyıların ilgili kabul edilip edilmeyeceği konusunda anlaşmazlık bulunmaktadır. Gana, ilgili kıyının Sassandra'da sona erdiğini iddia ederken, Fildişi Sahili tüm kıyının dahil edilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Özel Daire, durumun coğrafi gerçekliğine bakarak Gana'nın iddiasını desteklemiştir. Özel Daire'nin gerekçesine göre, sahilin Sassandra'nın ötesindeki kısmı Gana'ninkiyle örtüşen bir iz düşüm oluşturmamıştır.¹⁰⁵ Ancak Bangladeş/Hindistan'ın aksine, her iki tarafın da kıyı yapısı oldukça düzdür. Bu nedenle, ilgili alanın belirlenmesine yönelik farklı bir kriter mahkemenin kararını değiştirmeyebilirdi.

G. Potansiyel Hak Sahiplikleri

Mahkemenin potansiyel hak sahipliğine dayandığı birkaç dava bulunmaktadır. Potansiyel hak sahipliği ilk olarak 1993 yılında Jan Mayen'de kullanılmıştır. Mahkeme potansiyel hak sahipliğini her bir devletin diğer

¹⁰³ Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary (Ghana v. Cote d'Ivoire), Judgment of 23 September 2017, ITLOS Reports 2017, § 372.

¹⁰⁴ Ghana/Cote d'Ivoire, § 373.

¹⁰⁵ Ghana/Cote d'Ivoire, § 378.

devletin varlığı olmasaydı hak iddia edebileceği alanlar olarak tanımlamıştır.¹⁰⁶ Teorik olarak, potansiyel hak sahipliğinin çakışması sadece deniz alanını vurgulamamaktadır. Potansiyel hak sahipliğinin çakışması aynı zamanda mahkemenin çözmesi gereken belirli hakların da çakışmasını ifade etmektedir.¹⁰⁷ Bu nedenle, potansiyel sıfatı gereksizdir çünkü devletler diğer kurullarla çatışmadığı sürece kıyı haklarını kullanma hakkına sahiptirler.¹⁰⁸ Mahkeme, 2012 yılında Nikaragua/Kolombiya ve 2018 yılında Kosta Rika/Nikaragua davalarında ilgili alanı belirlerken bu kritere dayanmıştır. Ancak bu kavramın fiili kullanımı Jan Mayen’de kabul edilen orijinal tanımdan farklıdır.

1. Nikaragua/Kolombiya I

19 Kasım 2012 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua’nın Karayip Denizi’nde Kolombiya’ya karşı ileri sürdüğü deniz yetki alanları iddialarını içeren bir uyuşmazlıkta kararını vermiştir. Divan, Nikaragua’nın yedi ihtilaflı deniz yetki alanı üzerinde Nikaragua egemenliğinin ilan edilmesi ve Nikaragua ile Kolombiya’ya ait kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeler arasında tek bir deniz sınırının belirlenmesi taleplerini değerlendirmiştir. Mahkeme, tüm ihtilaflı toprakları Kolombiya’ya vermiş ve devletlerin kıta sahanlıkları ile münhasır ekonomik bölgeleri arasındaki deniz sınırını, ağırlıklı temel noktalar, jeodezik çizgiler, enlem paralelleri ve evrelemenin yeni bir karışımını kullanarak sınırlandırmıştır.

Nikaragua/Kolombiya I Davası’nda mahkeme, ilgili kıyıları tanımlarken Tunus/Libya ve Karadeniz Davası’na açıkça atıfta bulunmuş ancak potansiyel hak sahipliği kavramını kullanmıştır.¹⁰⁹ Mahkeme, ilgili Nikaragua sahilinin sadece 200 deniz mili içinde hakkın ölçüleceği sahil kısımları değil, çakışan potansiyel haklar alanına giren tüm sahil olduğunu belirtmiştir.¹¹⁰ Bu davada, ilgili kıyıların ve alanın belirlenmesine ilişkin tartışmalı konu, Kolombiya’nın San Andres, Providencia ve Santa Catalina

¹⁰⁶ Jan Mayen, § 59.

¹⁰⁷ Antunes, s. 138.

¹⁰⁸ “Report on the Obligation of States under Articles 74(3) and 83(3) of UNCLOS in respect of Undelimited Maritime Areas”, <https://www.biicl.org/projects/obligations-of-states-under-articles-743-and-833-of-unclos-in-respect-of-undelimited-maritime-areas>, E.T. 31.08.2023.

¹⁰⁹ Nicaragua/Colombia, § 140.

¹¹⁰ Nicaragua/Colombia, § 145.

adacıklarından gelen iz düşümlerin çakıştığı doğu tarafının ilgili alana dahil edilip edilmeyeceğidir. Bu adacıklar Nikaragua kıyılarından 200 deniz millik alan içerisinde oldukları için, Nikaragua'dan gelen iz düşümler adacıklar tarafından kapatılmış olacaktır. Ancak mahkeme, doğu kıyılarının ve adacıkların doğusundaki alanın da dahil edilmesi gerektiğini vurgulayarak, çakışan potansiyel hak alanlarının Kolombiya adalarının doğusuna kadar uzandığına karar vermiştir.¹¹¹ İlgili alanı tanımlarken mahkeme, alanın, tarafların potansiyel haklarının çakıştığı deniz alanının bir kısmını kapsadığını belirtmiştir.¹¹²

2. Kosta Rika/Nikaragua

25 Şubat 2014 tarihinde Kosta Rika, Nikaragua'ya karşı Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusu'ndaki deniz sınırlandırmasına ilişkin ihtilaf ile ilgili olarak dava açmıştır. İki devletin deniz sınırı ihtilaflarını çözmek için diplomatik yolları tükettiğini kaydeden Kosta Rika, Divan'dan Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusu'nda sırasıyla Kosta Rika ve Nikaragua'ya ait olan tüm deniz alanları arasında uluslararası hukuk temelinde tek bir deniz sınırının tam rotasını belirlemesini talep etmiştir. Kıyıların, kıstağın her iki tarafındaki alanlar üzerinde çakışan haklar oluşturduğunu değerlendirmiştir. Kosta Rika/Nikaragua kararında ilgili alan taraf devletlerin potansiyel hak sahipliği temelinde belirlenmiştir.¹¹³ Ancak mahkemenin asıl dayanak noktası her iki tarafın kıyılarından iz düşümdür. Uluslararası Adalet Divanı tarafından belirlenen alan Nikaragua'nın iddiasından daha geniştir ancak Uluslararası Adalet Divanı'nın sadece kıta sahanlığını değil aynı zamanda münhasır ekonomik bölgeyi de sınırlandırması gerekmektedir. Divan'ın bu kritere dayandığı Jan Mayen ve Nikaragua/Kolombiya davalarında, ne Norveç ne de Nikaragua 200 deniz millik hak iddialarından vazgeçmişlerdir. Yani, taraf devletlerin her ikisi de bu alanlara ilişkin iddialarda bulunmuşlardır. Dolayısıyla Kosta Rika/Nikaragua Davası bu içtihatlarla çelişmektedir çünkü mahkeme Nikaragua'nın hak iddia etmediği bir alanı ilgili bölgeye dahil etmiştir. Ayrıca mahkeme, Nikaragua'nın potansiyel hak talebiyle çakışma yaratmayacağını belirterek Nicoya Yarımadası'nın güney kısmını hariç tutmuştur. Ancak yine de Kosta Rika'nın güney kesimini ilgili alan olarak kabul etmiştir. Bu durum, kıyıların deniz

¹¹¹ Nicaragua/Colombia, § 151.

¹¹² Nicaragua/Colombia, § 159.

¹¹³ Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Judgement, I.C.J. Reports 2018, s. 139.

yetki alanları oluşturmasına rağmen ilgili kıyının ilgili alanla çakışmadığı ve mahkemenin bu konuda herhangi bir açıklama yapmadığı tek vaka olarak görünmektedir.

II. İLGİLİ KIYILARIN VE ALANIN BELİRLENMESİ

Bazı davalarda, mahkemeler, kaynakları aritmetiksel terimlerle tanımlamaya gerek olmadığından¹¹⁴ veya davanın özel koşullarından kaynaklanan pratik zorluklar nedeniyle ilgili kıyıları veya alanları belirlememeyi tercih etmektedirler.¹¹⁵

Örneğin, Kamerun/Nijerya Davası'nda mahkeme, Ekvator Ginesi'nin bir parçası olan Bioko Adası'nın Kamerun kıyılarına yakın güney bölgesinde yer alması durumunu ele almak zorunda kalmıştır. Mahkeme, geçici bir eşit uzaklık çizgisinin, üçüncü bir devlet olarak Ekvator Ginesi'nin haklarını etkileyebileceği bir noktadan öteye uzatılmayacağına karar vermiştir.¹¹⁶ Geçici hattın çizilmesi amacıyla temel noktaları belirledikten ve iki devletin uzunluğunu karşılaştırmak amacıyla Kamerun'un ilgili kıyılarını tespit ettikten sonra, mahkeme ilgili alanı tam olarak tanımlamaktan kaçınmıştır.¹¹⁷

Uluslararası Adalet Divanı Nikaragua/Honduras'ta da ilgili alanı tanımlamamıştır; burada Divan, açığortay çizgisine dayalı geçici bir hat çizmiştir. Divan, hattın oluşturulmasında kullanılan kıyıları belirlemiştir. Mahkeme, ilgili kıyı coğrafyasının belirlenmesinin, gerçek kıyı coğrafyasının değerlendirilmesinde muhakeme kullanılmasını gerektirdiğini belirtmiştir.¹¹⁸ Açığortay yöntemi de benzer şekilde ilgili kıyı ilişkilerine yaklaşmaya çalışır, ancak bunu kıyıdaki iki nokta arasına çizilen bir çizgi ile temsil edilen bir kıyı şeridinin makro-coğrafyası temelinde yapar.¹¹⁹ Böylece, mahkeme geçici bir açığortay hattı çizdiği ilgili kıyıyı belirlemiştir. Ancak ilgili alanı belirlememiştir çünkü muhtemelen denize doğru uzantılar örtüşmemektedir ve Elferink'in ifadesiyle, Tunus/Libya'da formüle

¹¹⁴ Libya/Malta, § 75.

¹¹⁵ Maritime Dispute (Peru v. Chile), Judgment, I.C.J. Reports, 2014, s. 4.

¹¹⁶ Land and Maritime Boundary (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea Intervening), Judgment, I.C.J. Reports, 2002, s. 303.

¹¹⁷ Cameroon/Nigeria, § 301.

¹¹⁸ Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment, I.C.J. Reports, 2007, s. 659.

¹¹⁹ Nicaragua/Honduras, § 289.

edilen kriterler anlamlı bir değerlendirmeye olanak tanıyacak ilgili kıyı ve ilgili alan tanımıyla sonuçlanmayacaktır.¹²⁰

Peru/Şili’de mahkeme, kıyılardan 80 deniz miline kadar uzanan ve zımnen mutabık kalınan bir hattı tanımış ve anlaşma kapsamının ötesinde üç aşamalı yaklaşıma dayanmıştır. Mahkeme, bu hattın varlığının, oranların olağan matematiksel hesaplamasının yapılması durumunda, ilgili kıyıların uzunluğunun ve ilgili alanın kapsamının hesaplanmasını imkânsız olmasa da zorlaştıracağını belirtmiştir.¹²¹

A. Yarıçapsal/Ön İz Düşüm

Bir mahkeme kıyıdan uzaklık temelinde çakışan deniz alanlarını değerlendirdiğinde, mahkemenin yarıçapsal veya ön cephe iz düşümlerine mi dayanması gerektiği konusunda bir sorun ortaya çıkmaktadır. Yarıçapsal iz düşüm fikri, hem münhasır ekonomik bölge hem de kıta sahanlığı ile ilgili olarak 200 deniz mili mesafe kriterini getiren BMDHS kapsamında ortaya çıkmıştır. İlgili temel noktalardan uygun genişlikte tanımlanan bir dizi yayın en dış kısımları, belirli bir deniz bölgesinin dış sınırını temsil etmek üzere alınmaktadır.¹²² Hakemlerden Weil, çoğunluğun Fransa’nın Kanada kıyılarına bakan küçük adaları Saint-Pierre ve Miquelon’un anahtar deliği (baget) münhasır ekonomik bölgesini onayladığı Kanada/Fransa Davası’ndaki muhalefet şerhinde, ön cephe iz düşümünün katı bir şekilde uygulanmasını ciddi bir şekilde eleştirmiştir. Böyle bir teorinin deniz iz düşümleri felsefesine aykırı olduğunu,¹²³ devletlerin uygulamaları ve içtihat tarafından reddedildiğini belirtmiştir. Bunun yerine, deniz iz düşümünün her yöne yayıldığını ve kıyı cephesinin etrafında okyanusal bir dış kabuk sınırlaması oluşturduğunu iddia etmiştir.¹²⁴ Öte yandan Malcolm Evans, Weil’in görüşünü eleştirmiş ve hak sahipliği ile sınırlandırma arasındaki farkı dikkate almadığını belirtmiştir.¹²⁵ Evans, kıyıların

¹²⁰ Elferink, s. 180.

¹²¹ Peru/Chile, § 193.

¹²² Chris Carleton/Clive Schofield, “Development in the Technical Determination of Maritime Space: Charts, Datum, Baselines and Maritime Zones”, Maritime Briefing, C. 3, S. 3, 2001, s. 62.

¹²³ Canada/France, § 8.

¹²⁴ Canada/France, § 11.

¹²⁵ Malcolm Evans, “Less Than an Ocean Apart: The St Pierre and Miquelon and Jan Mayen Islands and the Delimitation of Maritime Zones”, International and Comparative Law Quarterly, C. 43, S. 3, 1994, s. 685.

her yöne doğru bir hak yayma olasılığını sınırlandırma esasından ayırmıştır. Evans, taraflar arasında yürürlükte olan herhangi bir andlaşmanın gerektirdiği bağlayıcı bir yöntemin yokluğunda, bir mahkemenin, yöntem hakkaniyet ilkesi kapsamında olduğu sürece, davanın koşullarına uygun olduğunu düşündüğü yöntemi benimseyebileceğini savunmuştur.

Yukarıda açıklanan uygulamalar ne tutarlı ne de şeffaftır. Kıyıda iz düşümleri tanımlarken kullanılan anahtar terim denizden iz düşümlerdir.¹²⁶ Doğal uzantının kıta sahanlığının tek dayanağı olduğu Tunus/Libya Davası'nda Uluslararası Adalet Divanı, denize doğru uzantının değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir.¹²⁷ Karadeniz Davası¹²⁸ ve Nikaragua/Kolombiya Davası'nda¹²⁹ mahkeme denize doğru iz düşümleri kullanmış ve aslında yanal projeksiyonları da incelemiştir.

Bu konu Kosta Rika/Nikaragua Davası'nda açık bir şekilde tartışılmıştır. Bu davada Kosta Rika, tanımlanmaya çalışılan şeyin iki devletin çakışan hak alanları olduğunu iddia etmiştir.¹³⁰ Bu bölgelerin kıyı bölgesinden yarıçapsal olarak çıkıntı yapması nedeniyle, bu tür hakların dış sınırlarının tümünün dairelerin yayları veya yayların dış kabuğu yöntemi kullanılarak ölçüldüğünü iddia etmiştir.¹³¹ Hangi yarıçapsal iz düşümlerin tercih edilmesi gerektiğine ilişkin pratik hususlara atıfta bulunmuştur. Özellikle komşu devletler söz konusu olduğunda, ilgili herhangi bir alanı belirlemek için yarıçapsal iz düşümün gerekli olduğu iddia edilmektedir. Kosta Rika bunun doğru bir yaklaşım olmayacağını vurgulamaktadır.¹³² Sadece önden iz düşümün kullanılması hiçbir anlam ifade etmemektedir çünkü çakışan haklar ve ilgili alan oluşmamaktadır. Bangladeş/Hindistan ve Barbados/Trinidad ve Tobago'da yarıçapsal iz düşüm ilgili alanı tanımlamak için uygun yöntem olarak kabul edilmiştir.¹³³ Buna karşılık Nikaragua, cephe iz düşümünün kriter olması gerektiğini iddia etmiştir. Bu iddi-

¹²⁶ Elferink, s. 180.

¹²⁷ Tunisia/Libya, § 75.

¹²⁸ Black Sea Case, § 77.

¹²⁹ Nicaragua/Colombia, § 145.

¹³⁰ Costa Rica/Nicaragua, § 24.

¹³¹ Costa Rica/Nicaragua, § 29.

¹³² Costa Rica/Nicaragua, § 31.

¹³³ Costa Rica/Nicaragua, § 32.

asını Karadeniz Davası'ndaki bir paragrafa atıfta bulunarak gerekçelendirmiştir. Bu paragrafa göre kara denize hakimdir, öyle ki deniz yönündeki kıyı çıkıntıları deniz hak iddialarına yol açmaktadır.¹³⁴ İlgili alanın seçimi, kıyının coğrafi durumuna dayanmaktadır. Nikaragua ayrıca Kanada/Fransa, Karadeniz Davası, Bangladeş/Myanmar ve Bangladeş/Hindistan'ın hepsinin aslında cepheden iz düşüme dayandığını iddia etmiştir.¹³⁵

Ancak mahkeme, konumunu açıkça belirtmeksizin yarıçapsal iz düşüme dayanmıştır. Aksi bir yorum, Coconut Ucu'ndan Karayip Denizi'ndeki Punta Gorda'ya kadar olan Nikaragua sahilinin ve Pasifik Okyanusu'ndaki Kosta Rika'nın güney kısmının ikinci bölümünün neden ilgili sahile dahil edildiğini açıklayamayabilir. Bunun nedeni, mahkemenin ilgili alanı belirlerken taraf devletlerin gerçekte iddia ettikleri değil, iddia edebilecekleri potansiyel hak sahipliğine dayanmasıdır. Ayrıca mahkeme, Karayip Denizi'ndeki alanı değerlendirirken Karadeniz Davası'na atıfta bulunmasına rağmen, ilgili kıyıları ve Pasifik Okyanusu'ndaki ilgili alanları tanımlarken bilerek veya bilmeyerek denize doğru terimini atlamıştır. Davayı neden bu şekilde karara bağladığına dair çok az açıklama bulunmaktadır.¹³⁶

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi Karadeniz Davası'nda kullanılan kriterleri de desteklemiştir ancak kriterlerin uygulanması tutarlı görünmemektedir. Bangladeş/Myanmar Davası'nda, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi başlangıçta bir kıyının ilgili olarak kabul edilebilmesi için diğer bir tarafın kıyısı ile örtüşen iz düşümler üretmesi gerektiğini belirtmiştir ve denize doğru teriminden bahsetmemiştir. Ancak uygulamasında, kıyıları denize doğru iz düşümlerine bakarak belirlemiştir.¹³⁷

Buna karşılık, Gana/Fildişi Sahili Davası'nda Özel Daire, ilgili kıyının ne olduğunun veya başka bir deyişle, kıyının hangi denize doğru iz düşü-

¹³⁴ “Costa Rica/Nicaragua, Nicaragua, Memorial”, [2.30], <https://www.icj-cij.org/files/case-related/157/157-20151208-WRI-01-00-EN.pdf>, E.T. 31.08.2023.; “Oral Proceedings, 2017/10, 6 July 2017”, s. 25, <https://www.icj-cij.org/en/case/157/oral-proceedings>, E.T. 31.08.2023.

¹³⁵ Costa Rica/Nicaragua, § 26.

¹³⁶ Costa Rica/Nicaragua, § 180.

¹³⁷ Bangladesh/Myanmar, § 201.

münün bir çakışma yarattığının o kıyının coğrafi gerçekliği tarafından belirlendiğine karar vermiştir.¹³⁸ Bununla birlikte, karara ekli kroki haritalardan, Özel Daire'nin denize doğru unsuruna atıfta bulunmasına rağmen, ön iz düşümlere sadık kalmadığı anlaşılmaktadır.¹³⁹ Tarafların kıyıları nispeten düzdür ve yarıçapsal iz düşümü tanımadan, Fildişi Sahili tarafında 359 km'lik uzun bir kıyıyı dahil etmek mümkün değildir. Ayrıca, taraflar Özel Daire'den dış kıta sahanlığını da sınırlandırmasını talep ettikleri için, Özel Daire ilgili alanın güney sınırının kıta sahanlığının dış kenarı olduğuna karar verirken iz düşümlerin örtüşmesini değerlendirmemiştir.¹⁴⁰

III. İLGİLİ KIYILARIN VE İLGİLİ ALANLARIN İŞLEVİ VE SORUNLARI

Bu makalede ortaya konan analizler, içtihatları ilgili kıyılar ve alan kavramlarının tutarlı olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Tunus/Libya Davası'nda ilgili kıyılar, doğal uzantı teorisine dayanan deniz uzantısını oluşturan kıyılar olarak tanımlanmıştır. Sonraki davalar ise genel coğrafyayı (Maine Körfezi), makro coğrafyayı (Gine/Gine Bissau, Kanada/Fransa), orta hattı oluşturan kıyıyı (Jan Mayen, Guyana/Surinam), iz düşümleri (Karadeniz Davası, Bangladeş/Myanmar, Gana/Fildişi Sahili, Bangladeş/Hindistan) ya da potansiyel hak sahiplikleri (Nikaragua/Kolombiya, Kosta Rika/Nikaragua) kavramlarını incelemiştir. Ön ve yarıçapsal iz düşümler arasında kesin bir ayrım yoktur. Bu normatif tanım eksikliği ve içtihatlardaki farklı tanımlamalar, bu makalede ilgili davaların incelenmesi yoluyla gösterilmiştir.

A. İlgili Kıyılar ile İlgili Alanların Geniş Yorumlanması ve Üç Aşamalı Yaklaşım Etkileri

Hakkaniyet kavramı kıta sahanlığının sınırlandırılmasının merkezinde yer almaktadır ve ABD Başkanı Truman'ın 1945 yılında Birleşik Devletler ile komşu devletler arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin bildirisi ile sınırlandırma sürecine girmiştir. Truman bildirisi, 1969 Kuzey Denizi Davası sırasında Divan'ın sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine uygun olarak ve ilgili tüm koşullar dikkate alınarak anlaşmayla

¹³⁸ Ghana/Cote d'Ivoire, § 378.

¹³⁹ Ghana/Cote d'Ivoire, § 378. Kroki Harita No. 2, 105 ve Kroki Harita No. 3, 108.

¹⁴⁰ Ghana/Cote d'Ivoire, § 385.

yapılacağını belirttiği zaman Divan'a ilham vermiştir.¹⁴¹ Bu fikir doktrin haline gelmiş ve sonraki davalarda UAD ve hakem heyetleri tarafından yinelenmiş ve onaylanmıştır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin 74. ve 83. maddeleri, sınırlandırmanın uluslararası hukuka uygun olarak ve hakkaniyete uygun bir sonuç elde etmek amacıyla anlaşma yoluyla yapılmasını öngörmektedir.

Mahkeme ayrıca 1969 Kuzey Denizi kararı sırasında hakkaniyet sadece soyut adaletin bir ölçüsü olarak uygulanmamalı, aynı zamanda bu durum bir hukuk kuralının uygulanmasıdır şeklinde belirtmiştir¹⁴² ve daha sonra 1985 Libya/Malta kararı sırasında adaletin bir sonucu olarak hakkaniyetin soyut adalet değil, hukukun üstünlüğüne göre adalet olduğunu yinelemiştir.¹⁴³

Dolayısıyla, hakkaniyetin mahkemeler tarafından uluslararası hukukun bir parçası ve kıta sahanlığının sınırlandırılması için bir hukuk kuralı olarak uygulandığı görülmektedir. Kararlarda, hukukun neden hakkaniyeti kendine mal ettiğini açıklamak ve belki de ona daha büyük bir güç kazandırmak için, hukuk ve hakkaniyetin aynı adalet fikirden yola çıktıkları ve aynı adalet fikrini ifade ettikleri için yakın oldukları vurgulanmaktadır. Mahkemenin içtihadı, deniz sınırlandırmasına ilişkin uyuşmazlıklarda hakkaniyetin bir sınırlandırma yöntemi değil, yalnızca sınırlandırmanın gerçekleştirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir amaç olduğunu göstermektedir.¹⁴⁴

Hakkaniyet fıkriyle ilgili sorun, hakkaniyetli bir sonuca ulaşılması için herhangi bir kesin ilke veya kriter sunmamasıdır. Münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili olarak 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi sadece ulaşılması gereken bir hedef belirlemede ve sonuca nasıl ulaşılacağı konusunda hiçbir şey öngörme-

¹⁴¹ President Truman Proclamation No.2667, 28th September, 1945. Policy of the United States with Respect to the Natural Resources of the Subsoil and the Seabed of the Continental Shelf.

¹⁴² North Sea Continental Shelf, § 47.

¹⁴³ Libya/Malta, § 45.

¹⁴⁴ Thomas **Cottier**, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation: The Quest for Distributive Justice in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge 2015, s. 207.

mektedir. Bu belirsizlik bazı akademisyenlere hakkaniyet fikrinde normatif bir kayıp olduğunu ve bu fikrin normatif seviyenin yükselip alçalmasına izin verdiğini iddia etme imkânı vermektedir.

Hakkaniyet ilkelerinin tanımı teklik fikriyle yakından ilgilidir, yani her bir sınırlandırma davasının coğrafi özellikleri o kadar büyük farklılıklar gösterir ki, devletler arasında deniz sınırlarının belirlenmesi için uygulanabilir sabit ilkeler ortaya koymak imkânsız olmasa da zordur. Her bir sınırın benzersizliği fikri, UAD ve hakemlik mahkemelerinin içtihatlarında önemli bir destek bulmaktadır.

1985 yılında Gine/Gine-Bissau tahkiminde, mahkeme aynı fikri ifade etmiştir: Hakkaniyet ilkeleri ve yöntemlerinin sonucu olan faktörler hukuk kurallarını oluşturur, ancak bunların hiçbirini mahkeme için zorunlu değildir, çünkü sınırlandırmanın her biri tektir.¹⁴⁵

Öyle görünüyor ki, deniz sınırlandırmasında tüm davalar için geçerli olan hakkaniyete uygun bir ilke yoktur; bunun yerine her dava için hakkaniyete uygun bir sonuç aranmalıdır. Yargıç Jimenes de Arechaga'nın, hakkaniyet ilkelerinin yargısal uygulamasının, bir mahkemenin somut olayda adaleti sağlaması gerektiği anlamına geldiğini belirtirken aklında olan fikir budur.¹⁴⁶

Gerçekten de, mahkemenin başkalarının haklarına müdahale etmeme ilkesi, coğrafyayı yeniden şekillendirmeme ilkesi ve doğanın eşitsiz kıldığını eşit kılmaya çalışmama ilkesi gibi çeşitli hakkaniyet ilkelerine atıfta bulunduğu davalar olmuştur. Bu ilkelerin kullanılması bile, her bir davaya uyarlanabilirliklerinin oldukça değişken olması nedeniyle, mahkemeler ve hakem heyetleri için zorunlu değildir. Bu ilkelerin kullanılması devletler için de zorunlu değildir.

Tüm deniz sınırlandırma davaları için geçerli hakkaniyetli bir ilke tanımlamanın zor olduğu fikri, mahkemelerin geniş yetkisi ve yargısal takdir yetkisi hakkında şüpheler uyandırmaktadır. Ancak bu mahkemenin ya da hâkimin suçu değildir. Hakimlere bu geniş yetkiyi veren uluslararası toplumdur, çünkü evrensel olarak uygulanabilir bir ilke tanımlamayı zor,

¹⁴⁵ Guinea/Guinea-Bissau, § 89.

¹⁴⁶ Separate opinion of the Judge Jimenes de Arechaga, Tunisia/Libya, § 24.

hatta imkânsız bulmuştur. Mahkeme ve yargıçlar bile böyle bir ilkeyi de-taylandırmakta zorlanmaktadır.¹⁴⁷ Bu durum, deniz sınırlarının belirlenmesine ilişkin uyuşmazlıkların ele alınmasında Divan'ın sorumluluğunu artırmaktadır; zira bir yargı organı tarafından oluşturulan sınırlandırma çizgisi sadece Divan'ın görüşüne göre hakkaniyete uygun bir sonuç teşkil etmekle kalmamalı, aynı zamanda davacıların gözünde de hakkaniyete uygun görünmelidir.

Hakkaniyet kavramına ilişkin normatif bir eksiklik olduğu düşünce-siyle ilgili olarak, devam eden bir dizi karar ve hüküm, hukuki kural ve ilkeleri aşamalı olarak iyileştirebilir ve hukukun uygulanmasındaki iyileş-tirmeler normatif durumu iyileştirebilir. İyileştirilen durum ise nispeten tutarlı, adil ve deniz sınırlarının sınırlandırılması gereken çeşitli koşullara cevap veren sonuçlar üretmelidir. Ayrıca deniz sınırlarının belirlenmesini de teşvik etmelidir.

Hakkaniyet ve hakkaniyet ilkeleriyle ilgili olarak, şu anda yapılandı-rılmış bir hakkaniyet sistemi ve net bir hakkaniyet ilkeleri bütünü üretme-nin mümkün olmadığı sonucuna varılabilir. Herhangi bir hakkaniyet ilke-sinin seçimi ve bu ilkeye atfedilecek ağırlık, bu tür ilkelerin sistematik bir bütününün geliştirilmesine izin vermeyecek kadar coğrafyanın değişkenliklerine bağlıdır. Daire'nin 1984 tarihli Maine Körfezi kararında hakka-niyet kriterlerine (ilke) ilişkin olarak ifade ettiği, bunların hakkaniyete uy-gunluğunun ancak her bir davanın koşullarına göre değerlendirilebileceği, bir ve aynı kriter için farklı davalarda farklı, hatta zıt sonuçlara varmanın oldukça mümkün olduğu fikrine güvenmek daha ihtiyatlı olacaktır.¹⁴⁸

İlgili kıyıların ve alanın belirlenmesinde bu tür bir esnekliğin hakka-niyet ilkesiyle çelişip çelişmediği dikkatli bir inceleme gerektirmektedir. Bir yandan, sınırlandırmanın sonucu hakkaniyete uygun olduğu sürece bu esneklik haklı gibi görünmektedir. Tunus/Libya Davası'nda Uluslararası Adalet Divanı, baskın olanın sonuç olduğuna karar vermiştir. İlkeler amaca göre ikincil konumdadır.¹⁴⁹ Mahkeme ayrıca hakkaniyetin bir sınırlandırma yöntemi değil, yalnızca sınırlandırmanın gerçekleştirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir amaç olduğunu teyit etmiştir.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Jonathan **Charney**, "Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law", *American Journal of International Law*, C. 88, S. 2, 1994, s. 233.

¹⁴⁸ *Gulf of Maine*, § 158.

¹⁴⁹ *Tunisia/Libya*, § 70.

¹⁵⁰ *Cameroon/Nigeria*, § 294.

Metodolojisinde hakkaniyet gerekli olmadığından, bir mahkemenin ilgili kıyıları ve alanı belirlemek için yargısal takdir yetkisi vardır. nceki incelemelerin gösterdiği gibi, mahkemeler ve hakemler gerçekten de metodolojilerini nispeten esnek bir Şekilde belirlemişlerdir.

Tunus/Libya'nın hakkaniyet ilkesinin normatifliğini azalttığını kabul etmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu davadan önce, mahkemeler sadece hakkaniyete uygun bir sonuca değil, aynı zamanda bu sonucun kendi uygun normatif özerkliklerine sahip olan ve diğer hukuk normları gibi yönlendirici bir rol oynayan hakkaniyet ilkeleri vasıtasıyla elde edilmesine de ihtiyaç duymaktaydılar.¹⁵¹ Yargısal znellik riski nedeniyle Uluslararası Adalet Divanı, zaman zaman keyfi değerlendirmelere kapı açma riskini kontrol altına almak için Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda hakkaniyet ilkesine dayanmaya başlamıştır.¹⁵² Mahkemeler başlangıçta bu riski, ifte normatiflik talep ederek kontrol etmeye çalıŐmıŐlardır. Çifte normatiflikten anlaşılması gereken, ilke ve araçların normatifliği ile olgulardan zorlukla ayrılabilen ve hakkaniyete uygun sonuçla ilgili bir normatiflik. Bir mahkemenin yalnızca hakkaniyete uygun sonuca ulaŐmasını Őart koŐmak, mahkemenin kararını davanın münferit gerçekleri temelinde gerekçelendirmek için hakkaniyet ilkesini entelektüel bir araç olarak kullanmasına izin verebilir.¹⁵³ Bu yaklaşım, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Bangladeş/Myanmar Davası'nda sınırlandırmanın coğrafı gerçekler ile özel davanın koşullarına bağlı olduğu ve bu konuda genel bir kural bulunmadığı yönündeki ünlü ifadesine yol açmıştır.¹⁵⁴ Dolayısıyla, her vaka kendine özgüdür ve özel muamele gerektirir. Nihai hedef ise hakkaniyete uygun bir çözüme ulaŐmaktır.

Bununla birlikte, bir mahkeme veya hakem heyeti tarafından yapılan deniz sınırlandırması *intra legem* hakkaniyet ilkesine uygun olarak yapıldığı sürece, kararın Şeffaflık, ngrlebilirlik ve tekrarlanabilirlik değerlerine uygun olması gereklidir. Gerçekten de, Libya/Malta'dan bu yana,

¹⁵¹ Kolb, s. 171.

¹⁵² Lucie Delabie, "The Role of Equity, Equitable Principles and the Equitable Solution in Maritime Delimitation", *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*, Editörler, Alex Elferink/Tore Henriksen/Signe Busch, Cambridge University Press, Cambridge 2018, s. 153.

¹⁵³ Mahkemenin üstlendiği olguculuk eleŐtirisi için: Mark Feldman, "The Tunisia/Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise?", *American Journal of International Law*, C. 77, S. 2, 1983, s. 219, 234.

¹⁵⁴ Bangladesh/Myanmar, Ő 317.

mahkemeler ve hakemler, bir dereceye kadar şeffaf ve objektif kontrol uygulayarak deniz sınırlandırmasının normatif yönlerini güçlendirmeye çalışma eğilimindedirler. Karadeniz Davası'nın formülasyonu böyle bir girişimin en önemli sonucudur. Üç aşamalı yaklaşımın benimsenmesinin nedeni, eşit uzaklık yönteminin bilimsel niteliği ve uygulanmasındaki kolaylık nedeniyle belirli bir asli değere sahip olmasıdır. Orta hattın oluşturulmasının nedeni, öncelikle coğrafi olarak objektif bir çizgi oluşturmaktır. Bu nedenle, ilgili kıyıların ve alanın bağlama bağlı kriterler temelinde belirlenmesinin bu amaca ve bu yaklaşımın özüne zarar vermemesi önemlidir.

B. Emsal Kararların Yeniden Yorumlanması

Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da, daha önce verilmiş kararların mahkemeler tarafından esnek bir şekilde yeniden yorumlanmasıdır. Örneğin, Tunus/Libya önemli bir emsal teşkil etse de, ilgili kıyıları ve alan kavramları sonraki davalarda her zaman aynı şekilde kullanılmamaktadır. Bu durum, mahkemenin orantılılık hesaplamasına Fundy Körfezi'ni de dahil ettiği Maine Körfezi Davası ile mahkemenin iz düşümlere dayandığı ancak Tunus/Libya'ya atıfta bulunduğu Karadeniz Davası'ndaki coğrafi durumun karşılaştırılmasıyla ortaya konmuştur. Her iki davada da su sütunu sınırlandırılmıştır, ancak özellikle kıta sahanlığı sınırlandırması bağlamında kullanılan bir kavrama dayanmışlardır. Benzer bir sorun Guyana/Surinam Davası'nda da ortaya çıkmış, mahkeme coğrafi olarak farklı bir durum ve farklı bir bağlam olmasına rağmen Jan Mayen'e atıfta bulunmuştur. Kıta sahanlığının 200 deniz milinin ötesinde sınırlandırılmasına ilişkin bazı davalar, yani Bangladeş/Myanmar ve Bangladeş Hindistan, Karadeniz Davası'na atıfta bulunmuş ancak iz düşümün anlamını 200 deniz milinin ötesine genişletmiştir. Son olarak Kosta Rika/Nikaragua, Karadeniz Davası'na atıfta bulunmuş ancak yarıçapsal bir iz düşüm oluşturan potansiyel hak sahipliğine dayanmıştır. Aşırı basitleştirilmiş bir analizden kaçınmak için bu davaların dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

C. Dış Kıta Sahanlığının Başka Bir Devletin Kıta Sahanlığına Müdahale Etmesi

Bu makalede incelenen konunun, başka bir devletin 200 deniz mili veya daha küçük kıta sahanlığına müdahale eden bir dış kıta sahanlığı durumuyla ilgisi olup olmadığı sorusu dikkate değerdir. Sorun, böyle bir müdahale alanının deniz alanının sınırlandırılması sürecinde ilgili alanın bir

parçası olarak dahil edilip edilmeyeceğidir.¹⁵⁵ Kanaatimizce bu problem, makalenin ele aldığı sorun ile doğrudan ilgili bulunmamaktadır çünkü tecavüze uğrayan kıta sahanlığı meselesi bir denizcilik hakları ve bunun karşılığı meselesidir. Uluslararası Adalet Divanı, söz konusu devletlerin kıyılarından 200 milden daha az mesafede bulunan kıta sahanlıklarına ilişkin taleplere uygulanacak hukukun jeolojik ya da jeomorfolojik kriterlere değil, kıyıdan uzaklık kriterine ya da geleneksel tabirle mesafeye göre ölçülen bitişiklik ilkesine dayandığına karar verdiği, Libya/Malta kararında bu konu ele alınmıştır.¹⁵⁶ Dış kıta sahanlığının doğal uzantısı başka bir devletin 200 deniz millik kıta sahanlığına geçse bile, tecavüz eden kısım ikinci devlet açısından kıta sahanlığının tam karşısına denk düşen bir durum oluşturabilir. Uygulamada böyle bir durumun sadece sınırlı sayıda örneği vardır ancak hakkın kabul edildiği hiçbir dava bulunmamaktadır.¹⁵⁷ Bununla birlikte, bazı yazarların savunduğu gibi, sadece tek bir kıta sahanlığı olduğu için karşıtlık kurulursa,¹⁵⁸ o zaman müdahale eden dış kıta sahanlığının ilgili olduğunu iddia etmek mümkün olabilir. Özellikle de Jan Mayen’de diğer devletin varlığı olmasaydı her bir devletin hak iddia edebileceği alanlar olarak tanımlanan potansiyel hak sahipliği kriterine¹⁵⁹ dayanılması halinde. Ancak Libya/Malta kararı ışığında böyle bir argümanı desteklemek mümkün değildir.

155 Bjorn **Kunoy**, “How Deep Is Your Love: Inner and Outer Continental Shelf Entitlements”, *Japanese Yearbook of International Law*, C. 62, S. 1, 2019, s. 335.

156 Libya/Malta, § 61.

157 Sınırlı sayıdaki örnekleri belirtmek gerekirse: (1) Nikaragua’nın 200 deniz mili kıta sahanlığının Kolombiya’nın dış kıta sahanlığına geçmesi, (2) Kamerun’un dış kıta sahanlığının Ekvator Ginesi’nin 200 deniz mili kıta sahanlığına geçmesi, (3) Fransa’nın dış kıta sahanlığının Kanada’nın 200 deniz mili kıta sahanlığı ile kesişmesi (Saint-Pierre ve Miquelon’da) ve (4) Çin ile Kore Cumhuriyeti’nin dış kıta sahanlığının Japonya’nın 200 deniz mili kıta sahanlığı ile kesişmesidir. Bangladeş/Myanmar ve Bangladeş/Hindistan sadece dolaylı bir ilgiye sahip olabilir çünkü gri bölgenin kurulması ancak sınırlandırma yapıldıktan sonra gerçekleşmiştir.

158 Fayokemi **Olorundami**, “Revisiting the Libya/Malta Decision and Assessing Its Relevance (or Otherwise) to the East China Sea Dispute”, *Chinese Journal of International Law*, C. 15, S. 4, 2016, s. 717. Libya/Malta’nın BMDHS’nin 76 (1), 77 (3) ve 56 (3) maddeleri ile uyumlu olmaması nedeniyle Doğu Çin Denizi ihtilafı ile ilgisiz olduğunu savunmuştur.

159 Jan Mayen, § 59.

SONUÇ

Deniz alanlarının sınırlandırmasına ilişkin her çalışmanın ortak görevi, hukukilik talebi ile hakkaniyet ilkesi kapsamında izin verilen yargısal takdir yetkisi arasında bir denge aramaktır. Deniz alanları sınırlandırmasının önemli bir özelliği, bu konuda tek bir bakış açısının olmamasıdır. Bunun yerine, mahkemeler ve hakemler tarafından alınan kararlar, deniz alanlarının sınırlandırmasının ne olduğuna dair farklı anlayışları göstermektedir ve daha özel olarak, sınır belirleme sürecini oldukça farklı yönden normatifliği ortaya koymaktadır. Bu gerçeklik doğrultusunda, bu makale ilgili kıyıların ve ilgili alanların kavramsallaştırılmasının önemli olduğu her deniz sınırlandırma davasını yakından incelemiştir. Bu süreç boyunca, makale denizde hak sahipliği kavramının ve hakkaniyet ilkesinin hukukten nasıl geliştirildiğini incelemiştir. Ancak aynı zamanda bu makale, her bir davadaki olguların benzersiz ve özel bir şekilde ele alınmasının çeşitli yaklaşımlar arasındaki farklılıkların devam etmesinin nedeni olduğunu vurgulamıştır. Temel olarak bitişik veya karşıt kıyı devletleri arasındaki ilişkiyi ele alan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku, açık ve net bir dizi hukuk kuralından oluşmamaktadır. Deniz alanlarının sınırlandırılmasındaki belirsizlik, hakkaniyetin fiili durum ve fiili sınırlandırma sonucu ışığında değerlendirildiği sürece devam etmektedir.

İlgili kıyıların ve alanın belirlenmesine yönelik yaklaşımın, karar alma sürecinde aşırı bir yargısal öznelliğe yol açmaması arzu edilir; bu durum sonuçta tarafların uyuşmazlık çözüm süreçlerine olan güvenini sarsabilir. Ayrıca devletler sınırlandırılmamış alanlara ilişkin iddialarını ileri sürerken uygulanabilecek kriterlerdeki farklılıkların farkında olmalıdır. Bu nedenle, gelecekteki kararlarda ilgili kıyı ve alan kavramının nasıl formüle edildiğini ve bu formülasyonun mevcut uluslararası hukuka uygun ve haklı olup olmadığını izlemeye devam etmek önemlidir.

İlgili kıyıları ve ilgili alan kavramları hiç şüphesiz deniz sınırlarının belirlenmesine yönelik kavramsal araçların ayrılmaz bir parçasıdır. Aynı zamanda içtihat hukuku da bu kavramlara ilişkin tutarlı bir yaklaşım ortaya koymamıştır. Örneğin, bu yüzyılın ilk on yılında karara bağlanan davalar da dahil olmak üzere bir dizi dava, ilgili alanı tanımlamaktan kaçınmıştır veya sadece genel terimlerle tanımlamıştır. Diğer davalar ise ilgili alanı coğrafi koordinatlar veya belirli noktalarla tanımlanan sınırlara atıfta bulunarak tanımlamıştır.

İçtihat hukukunun ilgili kıyıları ve ilgili alan kavramlarıyla olan ilişkisi, içtihadın karşı karşıya kaldığı tüm coğrafi durumlara tutarlı bir şe-

kilde uygulanabilecek belirli bir kesinlik düzeyinde tanımlanmış genel kriterler oluşturmanın içerdiği zorlukları göstermektedir. Tunus/Libya’da formüle edilen ve önemli sayıda vaka tarafından kabul edilen genel kriterler, tüm coğrafi durumlarda anlamlı ilgili kıyıların ve anlamlı bir ilgili alanın belirlenmesine izin vermemektedir. Bu kriterlerin anahtarı, tarafların kıyılarından denize doğru uzanan ve birbiriyle örtüşen deniz yetki alanlarının belirlenmesidir. Bu yaklaşımda tarafların kıyıları, deniz sınırlarının ve ilgili alanın sınırlandırılması amacıyla, bu kıyıların ilgili kıyıları oluşturan kısımlarının belirlenmesini yönlendirir. Bu anlamda Tunus/Libya kriterleri, deniz hukukunun temel ilkelerinden biri olan karanın denize hâkim olduğu ilkesiyle tam bir uyum içindedir.

Uygulama düzeyinde, Tunus/Libya kriterleri bir dizi güçlüklerle karşılaşmıştır. Makalede belirtildiği üzere, kriterlerin pratikte uygulanması mümkün olmayabilir. Buna ek olarak, Bangladeş/Hindistan kararı hariçinde, içtihat hukuku denizden iz düşüm kavramının daha ileri bir şekilde işlevselleştirilmesi konusunda başarısız olmuştur. Bu terimin olağan anlamı, ilgili kıyının genel yönüne doğru düz bir açıyla bir iz düşüm anlamına gelecektir ve tartışıldığı üzere, Bangladeş/Hindistan kararı da büyük ölçüde bu görüşü destekliyor görünmektedir. İçtihat hukuku incelendiğinde, mahkeme ve hakemlerin ilgili alanın yanal sınırlarını belirlerken her zaman bu olağan anlamı benimsemedikleri görülmektedir. Tunus/Libya’da belirtildiği üzere, ilgili bölgenin yanal sınırlarından biri, Tunus’un ilgili anakara kıyısının genel yönü ile 42°’lik bir açı yapmaktadır. Diğer davalarla ilgili olarak da benzer farklılıklara işaret edilmiştir. Denize doğru teriminin olağan anlamından bu tür sapmalar, bu terimin kullanımını yanlış bir isimlendirme haline getiriyor gibi görünmektedir. Diğerlerinin yanı sıra, Tunus/Libya ve Karadeniz’e ilişkin tartışma, içtihadın sadece davalar karşılaştırıldığında değil, aynı zamanda aynı münferit davada farklı kıyı şeritlerinin ele alınması bakımından da tutarsız olduğunu göstermektedir.

Bangladeş/Hindistan kararı, denize doğru iz düşüm teriminin anlamını ölçmeye yönelik bir girişimde bulunulan tek davadır. Bu davada mahkeme, analizinin başlangıç noktası olarak düz bir açıyla iz düşümü almış ve deniz kıyısının genel yönüne göre çok dar bir açıyla iz düşümünün, böyle bir kıyının ilgili kıyının bir parçası olamayacağı anlamına geldiğini gözlemlemiştir. Mahkeme bu soruyu Sandy Ucu’nun güneyindeki Hindistan kıyısıyla ilgili olarak değerlendirmemiştir, çünkü taraflardan hiçbiri kıyının bu kısmının ilgili kıyının bir parçası olduğunu iddia etmemiştir. Bu şüphesiz mahkemeyi imkansız olmasa da zor bir görevden kurtarmış

olsa da, Sandy Ucu'nun güneyindeki ilgili kıyı önemli bir mesafe boyunca düzdür, bu da mahkemenin x° lik dar bir açının hala denize doğru bir iz düşüme yol açtığını, ancak $x - 1^\circ$ lik bir açının olmadığını tespit etmek zorunda kalabileceğini ima eder. Tarafların görüşlerine bu şekilde ertelemenin öngörülebilirlik ve tutarlılık sağlayıp sağlamadığı sorgulanabilir.

İçtihat hukuku, tarafların ilgili kıyı uzunluklarının ölçülmesine ilişkin farklı yaklaşımları da ortaya koymaktadır. Kıyı uzunluğu hem gerçek kıyı boyunca hem de kıyı boyunca düz çizgilerle ölçülebilir. Bu durum sadece kısmen kıyı coğrafyası ile açıklanmaktadır. Bu farklılıkları kısmen açıklayan bir diğer faktör de söz konusu sınırlandırmaya yönelik genel yaklaşımdır. Bir mahkeme veya hakem heyeti sayısal bir orantılılık testi yapmak istediğinde, açıkça ilgili kıyıların uzunluğuna bir rakam koyması gerekirken, diğer durumlarda bunun yapılması gerekmez.

Tunus/Libya'da geliştirilen kriterlerin pratikte uygulanması sorunlu görünmektedir. İçtihat hukukunda bir dizi alternatif kullanılmış veya akademik literatürde savunulmuştur. İlk olarak, Jan Mayen ve Guyana/Suriname davalarında, ilgili kıyılar, geçici eşit uzaklık hattını oluşturan temel noktalar arasında tarafların kıyıları seçilerek belirlenmiştir. Bu iki dava bağlamında, bu yaklaşım uygulanabilir bir alternatif olarak kendini göstermektedir. Ancak daha yakından bakıldığında, bu yaklaşım anlamlı bir şekilde geliştirilebilir değildir ve metodolojik kaygılar doğurmaktadır. İkinci olarak, yarıçapsal iz düşüm kavramı, denize doğru iz düşüm kavramına tam teşekküllü bir alternatif olmaktan ziyade, ikinci kavramın eksikliklerinden yalnızca birini ele almaktadır.

Ölçülebilir geometrik kriterlerin karşılaştığı zorluklar ışığında bu makale, deniz sınırlandırma hukukunun altında yatan daha genel ilkelere dayanmanın tercih edilebilir bir yaklaşım olabileceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, münferit davanın özellikleriyle başa çıkma esnekliği sağlayacak ve tüm münferit davalara eşit olarak uygulanamayacak genel kriterlere dayanmaktan kaçınacaktır. Aslında, mevcut tartışmadan çıkarılabilecek ana derslerden biri, bu genel kriterlerin diğer ikili sınırlandırmaların coğrafi çerçevesinde nasıl bir rol oynayacağını açıkça anlamadan veya dikkate alınmadan, belirli bir vaka (yani Tunus/Libya) bağlamında genel kriterler geliştirmenin doğasında var olan risktir. Netice itibarıyla, sonraki davalar bu kriterleri açıkça ya da zımnen reddetmek zorunda kalmıştır. Sonuç olarak, bu konudaki içtihat ne tamamen öngörülebilir ne de tamamen tutarlı olarak nitelendirilebilir.

KAYNAKÇA

Antunes, Nuno Marques. *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of a Political Process*. Brill, Leiden 2003.

Black Sea Case. “Romania, Memorial”. (9.22) <https://www.icj-cij.org/files/case-related/132/14697.pdf>, E.T. 31.08.2023.

Black Sea Case. “Ukraine, Counter-Memorial”. (3.9) <https://www.icj-cij.org/files/case-related/132/14699.pdf>, E.T. 31.08.2023.

British Institute of International and Comparative Law (BIICL). “Report on the Obligation of States under Articles 74(3) and 83(3) of UNCLOS in respect of Undelimited Maritime Areas”. <https://www.biicl.org/projects/obligations-of-states-under-articles-743-and-833-of-unclos-in-respect-of-undelimited-maritime-areas>, E.T. 31.08.2023.

Carleton, Chris/**Schofield**, Clive. “Development in the Technical Determination of Maritime Space: Charts, Datum, Baselines and Maritime Zones”. *Maritime Briefing*. C. 3, S. 3, 2001, s. 1-79.

Charney, Jonathan. “Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law”. *American Journal of International Law*. C. 88, S. 2, 1994, s. 227-256.

Continental Shelf (Libya v. Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985.

Continental Shelf (Libyan Arab Jarnahiriya/Malta), Application to Intervene, Judgment, I.C.J. Reports 1984.

Continental Shelf (Tunisia v. Libya), Judgment, I.C.J. Reports 1982.

Convention on the Continental Shelf, adopted 29 April 1958, entered into force 10 June 1964, 499 U.N.T.S. 311.

Cooper, John. “Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Marine Area”. *Ocean Development and International Law*. C. 16, S. 1, 1986, s. 59-90.

Cottier, Thomas. *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation: The Quest for Distributive Justice in International Law*. Cambridge University Press, Cambridge 2015.

Delabie, Lucie. “The Role of Equity, Equitable Principles and the Equitable Solution in Maritime Delimitation”. *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*. Editörler, Alex Elferink, Tore Henriksen, Signe Busch, Cambridge University Press, Cambridge 2018 s. 145-172.

Delimitation of Maritime Areas (Canada v. France), 21 RIAA 265 (1992).

Delimitation of The Maritime Boundary (Guinea v. Guinea-Bissau), 19 RIAA 149 (1986).

Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. the United States), Judgment, I.C.J. Reports, 1984.

Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary (Ghana v. Cote d'Ivoire), Judgment of 23 September 2017, ITLOS Reports 2017.

Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar), Judgment of 14 March 2012, ITLOS Reports 2012.

Elferink, Alex. "Relevant Coasts and Relevant Area". Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?. Editörler, Alex Elferink, Tore Henriksen, Signe Busch, Cambridge University Press, Cambridge 2018 s. 173-199.

Elferink, Alex. The Law of Maritime Boundary Delimitation: A Case Study of the Russian Federation. Martinus Nijhoff, Dordrecht 1994.

Ertuğrul, Ümmühan Elçin. "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları". Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. C. 21, S. 1, 2017, s. 41-81.

Evans, Malcolm. "Less Than an Ocean Apart: The St Pierre and Miquelon and Jan Mayen Islands and the Delimitation of Maritime Zones". International and Comparative Law Quarterly. C. 43, S. 3, 1994, s. 678-696.

Evans, Malcolm. "Relevant Circumstances". Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?. Editörler, Alex Elferink, Tore Henriksen, Signe Busch, Cambridge University Press, Cambridge 2018 s. 222-261.

Evans, Malcolm. Relevant Circumstances and Maritime Delimitation. Oxford University Press, Oxford 1989.

Feldman, Mark. "The Tunisia/Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise?". American Journal of International Law. C. 77, S. 2, 1983, s. 219-238.

Fietta, Stephen/**Cleverly**, Robin. A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation. Oxford University Press, Oxford 2016.

In The Matter of An Arbitration (Guyana v. Suriname), Merit, 47 ILM 166 (2007).

International Court of Justice. "Costa Rica/Nicaragua, Nicaragua, Memorial". [2.30], <https://www.icj-cij.org/files/case-related/157/157-20151208-WRI-01-00-EN.pdf>, E.T. 31.08.2023.

International Court of Justice. "Oral Proceedings, 2017/10, 6 July 2017". s. 25 [20], <https://www.icj-cij.org/en/case/157/oral-proceedings>, E.T. 31.08.2023.

Jimenes de Arechaga, Separate Opinion, I.C.J. Reports, 1982.

Judge Evensen, Dissenting Opinion, I.C.J. Reports, 1982.

Kolb, Robert. *Case Law on Equitable Maritime Delimitation: Digest and Commentaries*. Martinus Nijhoff, Leiden 2003.

Kunoy, Bjorn. “How Deep Is Your Love: Inner and Outer Continental Shelf Entitlements”. *Japanese Yearbook of International Law*. C. 62, S. 1, 2019, s. 335-375.

Kuran, Selami. *Uluslararası Deniz Hukuku*. 6. Bası, Beta Basım Yayın, İstanbul 2021.

Land and Maritime Boundary (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea Intervening), Judgment, I.C.J. Reports, 2002.

Lando, Massimo. *Maritime Delimitation as a Judicial Process*. Cambridge University Press, Cambridge 2019.

Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India, Award of 7 July 2014, PCA Case no. 2010-16.

Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), Merit, I.C.J. Reports, 1993.

Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v Ukraine), Judgment, I.C.J. Reports 2009.

Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Judgement, I.C.J. Reports 2018.

Maritime Dispute (Peru v. Chile), Judgement, I.C.J. Reports, 2014.

North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark), I.C.J. Reports, 1969.

Oda, Dissenting Opinion, I.C.J. Reports, 1982.

Olorundami, Fayokemi. “Revisiting the Libya/Malta Decision and Assessing Its Relevance (or Otherwise) to the East China Sea Dispute”. *Chinese Journal of International Law*. C. 15, S. 4, 2016, s. 717-740.

Platzöder, Renate. *Third United Nations Conference on the Law of the Sea: Documents Vol. IX*. Oceana Publication, New York 1982.

President Truman Proclamation No.2667, 28th September, 1945. Policy of the United States with Respect to the Natural Resources of the Subsoil and the Seabed of the Continental Shelf.

Rosenne, Shabtai/**Nordquist**, Myron/**Grandy**, Neal. *United Nations Convention of the Law of the Sea 1982: A Commentary Vol. II*. Martinus Nijhoff, Leiden 1993.

Separate Opinion of Schwebel, I.C.J. Reports, 1984.

Statement by the UK, United Nations Conference on the Law of the Sea; *Official Records (A/CONF.13/37)*, Vol. VI, 93.

Tanaka, Yoshifumi. *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*. Hart, London 2019.

Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports, 2012.

Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment, I.C.J. Reports, 2007.

UN. “Convention on the Continental Shelf”. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf, E.T. 26.10.2023.

UN. “United Nations Convention on the Law of the Sea”. https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf, E.T. 26.10.2023.

United Nations Convention on the Law of the Sea, adopted 10 December 1982, entered into force 16 November 1994, 1833 UNTS 397.

Weil, Prosper. *The Law of Maritime Delimitation: Reflections, Grotius*. Cambridge 1989.

Yearbook of the International Law Commission 1953, Vol. I, 216.